

Academia Română – Filiala Iași
Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”

CONFERINȚA ANUALĂ A INSTITUTULUI DE ISTORIE „A. D. XENOPOL” DIN IAȘI

Ediția a II-a

4-6 iunie 2021, Iași

Str. Codrescu 6, Pavilion C

REZUMATE

Cu sprijinul Boromir

VINERI, 4 iunie 2021

Deschiderea lucrărilor Conferinței

(9:00-9:30, Sala de Conferințe a Institutului de Istorie „A.D. Xenopol”
și pe ZOOM – pagina de Facebook a Institutului)

Join Zoom Meeting
<https://us02web.zoom.us/j/89885611073?pwd=RjhOTHFOM1V5MkpGVWlHR0xSK2ptQT09>

Meeting ID: 898 8561 1073
Passcode: 5tjBLT

Gheorghe CLIVETI

Director al Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”

Dorin DOBRINCU

Reprezentant al Comitetului de organizare

VINERI, 4 iunie 2021

Secțiunea 1

Diplomație și politică în Moldova medievală

(9:30-11:30, Sala de Conferințe a Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” și pe ZOOM – pagina de Facebook a Institutului)

Join Zoom Meeting
<https://us02web.zoom.us/j/89885611073?pwd=RjhOTHFOMlV5MkpGVWIHR0xSK2ptQT09>
Meeting ID: 898 8561 1073
Passcode: 5tjBLT

Moderator: Marius Chelcu

Dr. Adrian MAGINA

(Academia Română, Institutul de Studii Banatice „T. Maiorescu”, Timișoara)

Documente din arhivele maghiare privind Moldova secolelor XV-XVI

Arhiva Națională Maghiară constituie unul dintre cele mai importante depozite de documente cu privire la istoria spațiului medieval românesc. Investigațiile istoricilor români s-au concentrat, așa cum era și firesc, asupra Transilvaniei, cu toate că se pot identifica numeroase acte ce privesc și istoria Țării Românești și a Moldovei.

Deși în urmă cu 100 de ani istoricul Andrei Veress a publicat un volum care rămâne de referință pentru înțelegerea relațiilor Țărilor Române cu Ungaria, multe înscrisuri vechi au rămas nepublicate până azi. Documentele pe care le supunem atenției provin din a doua jumătate a secolului al XV-lea și până la mijlocul secolului al XVI-lea. Cele 10 acte ce constituie nucleul prezentării, surprind o serie de aspecte și detalii politice și economice interesante din istoria Moldovei.

Prof. univ. dr. Liviu PILAT

(Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași)

Negocierile de la Hârlău și chestiunea Pocuției, 1499

Comunicarea se concentrează asupra ultimei etape a negocierilor care au condus la încheierea păcii moldo-polone din 1499. Confruntat cu o puternică criză, amplificată de raidurile turco-tătare, regele Poloniei a acceptat condițiile lui Ștefan cel Mare, însă unele dintre acestea nu au putut fi incluse în tratatul de pace din rațiuni politice. Cea mai importantă, problema Pocuției, care a reprezentat cauza conflictului moldo-polon, a fost subiectul negocierilor și, în iulie 1499, s-a ajuns la un acord: declararea Pocuției ca *teritoriu în litigiu* și aplanarea acestuia de o comisie comună, constituită în conformitate cu prevederile tratatului de pace. Pentru a se asigura de respectarea înțelegerii, în septembrie 1499, la scurt timp după semnarea tratatului de pace, Ștefan cel Mare și-a trimis armata în Pocuția pentru a împiedica așezarea unor noi locuitori în teritoriul aflat în litigiu.

Dr. Mihai Anatolii CIOBANU

(Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași)

***Despre sosirea lui Bogdan Lăpușneanu la Moscova
în fondul 68 de la RGADA***

Istoricilor români le este cunoscută, în parte, soarta lui Bogdan Vodă Lăpușneanu în trecerea anilor de după pierderea domniei. Ajuns prin părțile imperiale, Bogdan a fost ajutat de Hans Rüber de Pixendorf, omul lui Maximilian al II-lea în Ungaria Superioară, aflat în legături cu trimișii lui Ivan cel Groaznic. Urmașul lui Alexandru Lăpușneanu, a cărui descriere ne-a rămas – „În ceea ce privește persoana sa, este un tânăr minunat de 20 de ani de la naștere, de o înălțime potrivită, cu fața războinică întunecată, în convorbiri, gesturi și acțiuni precaut, amabil, serios și destul de pașnic” –, s-a îndreptat spre Moscova rudei sale, unde a ajuns în luna iulie a anului 1574, primind în *udel* Luh și Tarusa, și sate în alte părți ale împărăției rusești. Despre *udelul* lui Bogdan am comunicat cu câțiva ani în urmă, textul comunicării rămânând însă în manuscris, pentru completările care astăzi sunt posibile.

În fondul 68 de la RGADA – Arhiva Actelor Vechi de Stat a Rusiei – se păstrează 18 file despre sosirea lui Bogdan la curtea lui Ivan al IV-lea. Este vorba despre câteva scrisori și un opis al merindelor (*korm*) primite de Bogdan, suita sa și însoțitorii „austrieci” în călătoria lor de la hotarul împărăției și până la Moscova. În prezenta comunicare valorificăm informațiile dosarului de la RGADA, cu unele adăugiri la comunicarea precedentă despre aflarea lui Bogdan Vodă la Moscova. Știrile culese din dosarul amintit ne ajută să stabilim clar traseul urmat de Bogdan în teritoriile rusești, ne permit să aflăm numele unuia dintre însoțitorii domnului și să înțelegem că fostul domn al Țării Moldovei a fost primit de către Ivan cel Groaznic cu „mare cinste”. *Pristavul* său prin teritoriile împărăției rusești a fost un anume Roman Dolgoruki, urmaș, din câte se pare, de cneji.

Dr. Sorin GRIGORUȚĂ

(CS III, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași; Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, PN-III-P1-1.1-TE-2019-0499)

***Frânturi din istoria politică a Moldovei
(sfârșitul secolului al XVI-lea)****

Această comunicare se numără printre rezultatele activității de cercetare desfășurată în cadrul proiectului de cercetare privitor la *Războaiele civile și propaganda aristocratică în Franța și Moldova în secolul al XVI-lea: o abordare comparativă*. În consonanță cu obiectivului proiectului, îmi propun ca prin intermediul acestei prezentări să relievez tensiunile și conflictele ce au caracterizat relația dintre domnie și boierime spre finalul veacului al XVI. Această analiză, ce va găsi o bază solidă în lucrările existente în istoriografia română a temei, va evidenția contextul istoric în care s-au desfășurat evenimentele, dar și elemente ce țin de gândirea politică a epocii.

---

* Cercetare desfășurată în cadrul proiectului de cercetare „*Războaiele civile și propaganda aristocratică în Franța și Moldova în secolul al XVI-lea: o abordare comparativă*” (CNCS – UEFISCDI, cod proiect PN-III-P1-1.1-TE-2019-0499).

VINERI, 4 iunie 2021

Secțiunea 2

Surse istorice, demografie și istorie socială

(12:00-14:30, Sala de Conferințe a Institutului de Istorie „A.D. Xenopol” și pe ZOOM – pagina de Facebook a Institutului)

Join Zoom Meeting
<https://us02web.zoom.us/j/87274590033?pwd=VHhoQW99EUM4razB6dGR5TldSQnYzUT09>
Meeting ID: 872 7459 0033
Passcode: 731974

Moderator: Petronel Zahariuc

Dr. Livia MAGINA

(Muzeul Banatului Montan, Reșița)

***Colecția de manuscrise „Andrei Veress”
și importanța ei pentru istoria românilor***

Andrei Veress (Veress Endre, 1868-1953) a fost unul dintre cei mai importanți și prolifici istorici maghiari din prima jumătate a secolului trecut. Crescut și educat, parțial, în capitala Regatului României, Andrei Veress a manifestat pe parcursul carierei sale o afinitate deosebită pentru istoria românilor. Prin efortul său, au fost publicate 11 volume de documente care acoperă intervalul secolelor XVI-XVII. Este doar vârful aisbergului, pentru că istoricul maghiar a lăsat în urma sa zeci de tomuri manuscrise păstrate azi la Biblioteca Academiei Maghiare din Budapesta. Rămase instituției maghiare după dispariția istoricului, manuscrisele conțin informații extraordinare despre istoria spațiului românesc, în special în perioada modernă timpurie (secolele XVI-XVIII).

Scopul prezentării este acela de a evidenția importanța acestor documente rămase în manuscris de circa 70 de ani, și eventual, identificarea unor oportunități de prelucrare și publicare a acestora.

Dr. Gheorghe LAZĂR

(CS I, Institutul de Istorie „N. Iorga”, București)

**„Pretrecerea cea de pe urmă”: discurs și clauze post-mortem
în testamentele negustorilor din Țara Românească
(secolul XVIII – începutul secolului al XIX-lea)**

Dincolo de aspectele ce țin de sfera relațiilor interfamiliale și a modului în care ele au influențat practicile socio-economice, testamentele redactate de către negustorii din Țara Românească în perioada secolului al XVIII-lea și primele decenii ale celui următor ne oferă informații de prim interes și în ceea ce privește comportamentul religios al indivizilor aparținând acestei categorii socio-profesionale. Astfel, având ca punct de plecare informațiile extrase dintr-un *corpus documentar* reprezentativ, ce numără peste o sută de asemenea piese arhivistice, autorul își propune să surprindă și totodată să analizeze o serie de aspecte definitorii pentru o mai bună înțelegere a universului credinței lor creștine, a imaginarii morții, a practicilor și ritualurilor *post-mortem*.

Din această perspectivă, autorul se va concentra asupra câtorva aspecte definitorii pentru tematica propusă: invocarea iertării divine și pe cea a semenilor, clauzele referitoare la locul de înmormântare, cortegiul funerar, oficierea serviciilor religioase *post-mortem* („sărindare”, „pomeniri”) și perioada de timp în care acestea trebuiau să fie efectuate (3, 5 sau 7 ani), sumele de bani destinate în acest sens, daniile caritabile (în haine, bani sau alte bunuri) în favoarea așezămintelor religioase sau a semenilor mai puțin favorizați de soartă, precum și construirea de biserici, poduri și fântâni, etc. Incontestabil, toate aceste clauze testamentare aveau rolul să evidențieze nu numai pietatea testatorilor, atașamentul lor față de valorile și principalele comandamente ale credinței creștine, dar și o indirectă dorință de afirmare a unui statut social și nivel de bunăstare economică.

Dr. Silviu VĂCARU

(CS I, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași)

***Bejenari transilvăneni în Moldova
(a doua jumătate a secolului al XVIII-lea – prima jumătate a
secolului al XIX-lea)***

Urmărim abordarea unui subiect mai puțin cercetat în ultima perioadă, și anume migrația forței de muncă. Pe baza mărturiilor documentare utilizate, am putut surprinde faptul că bejenarii transilvăneni se încadrau în două categorii. Prima era aceea a bejenarilor care treceau granița clandestin, intrând în Moldova individual sau în grupuri restrânse, pentru a se așeza unde găseau de lucru. Cealaltă categorie era a bejenarilor veniți în baza unui hrisov domnesc obținut de un boier cu scopul diminuării lipsei brațelor de muncă de pe o moșie. În Moldova, bejenarii nu întemeiază de la început sate sau periferii ale târgurilor. Cei de religie ortodoxă se amestecă cu localnicii, iar cei de rit latin se așază, de obicei, în marginea localităților.

După o depresiune demografică resimțită puternic la sfârșitul secolului al XVII-lea, când o parte din locuitori Moldovei au părăsit țara din cauza instabilității, domnii au fost nevoiți să emită hrisoave prin care acordau privilegiile celor care doreau să vină sau să revină în Moldova. Așadar, era invocat dreptul oamenilor veniți de peste graniță de a se așeza pe orice moșie vor dori, de a alege vornic dintre ei acolo unde vor fi majoritari, se acordau scutiri fiscale pentru perioade cuprinse între șase luni și trei ani, se acordau loturi de pământ pentru asigurarea hranei zilnice, se oferea material de construcție pentru ridicarea locuințelor etc. Acestea sunt câteva din facilitățile oferite bejenarilor până la intrarea în vigoare a *Regulamentului Organic*. Imigrarea a fost puternic susținută și de boierime, care folosindu-se de dreptul de a avea scutelnici era interesată să-și repopuleze moșiile cu oameni străini. Pe baza surselor avute la îndemână, vom încerca să aducem date noi în domeniul legislației care a stat la baza fenomenului, să identificăm traseele migraționiste, locurile de unde vin și unde se așază.

Dr. Cătălina CHELCU

(CS II, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași)

***În slujba Domniei și a Legii:
boieri-judecători ai Departamentului Criminalicesc din Moldova
(sfârșitul sec. al XVIII-lea – începutul sec. al XIX-lea)***

Sursele judiciare din perioada amintită dezvăluie numele mai multor judecători ai Departamentului Criminalicesc din Moldova, instanță penală înființată, după câte se cunoaște, în ultimul sfert al secolului al XVIII-lea. Pe unii dintre ei literatura istorică și juridică i-a pus în lumină de-a lungul timpului. Alții sunt necunoscuți în această profesie, știindu-se numai despre apartenența lor la categoria boierimii. Ca urmare, scopul comunicării este de a evidenția aspecte atât din punct de vedere social, cât și intelectual, care i-au recomandat pe acești boieri-judecători pentru a cerceta și judeca oameni după faptele lor.

Dr. Gabriela BOANGIU

(CS III, Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolaescu-Plopșor”,
Craiova)

Fondul arhivistic „Mihai Cănciulescu”.

***Relevanța acestuia pentru identificarea principalelor activități
specifice Cercului de studii de folclor medical de la Craiova
la începutul secolului al XX-lea***

Folclorul medical impresionează prin rețetarul care împlătește o practică antică a vindecării, cu un limbaj formalizat între versificație liberă și improvizație. La începutul secolului al XX-lea, doctorul Mihai Cănciulescu activa în cadrul „Cercului de Studii de Folclor Medical” de la Craiova, purtând o amplă corespondență cu specialiști din domeniul medical, care erau fascinați și de această latură a folclorului, care „povestește” peste timpuri, peste vremi, vechi rețete născute dintr-o practică a vindecării îndelung profesată în comunitățile de odinioară. Medicul Mihai Cănciulescu a avut meritul de a coordona și ordona numeroase informații primite de la colaboratorii săi referitoare la folclorul medical. Numeroase astfel de date se află în Fondul Personal „Cănciulescu Mihai” existent în cadrul Arhivelor Naționale Dolj, reunind înscrisuri ce datează dintre anii 1891-1970. Iată cum migala muncii printre documentele de arhivă specifică unui istoric necesită completările pe care le-ar putea aduce un etnograf experimentat în domeniul folclorului medical. Descoperim astfel și câteva teme ce erau prezentate spre dialog în cadrul „Cercului de Studii de Folclor Medical” de la Craiova: *Etimologia unor termeni medicali, Medicul Charles Laugier și folclorul medical, Medicul Charles Laugier – folclorist și educator sanitar, Femeia medic, Terapeutică magică imitativă, „Cercul de Studii de Folclor Medical” de la Craiova – istoric, activitate, aspecte, „Crucea Roșie” din România. Începuturile Filialei la Craiova, Medicina în jocurile copiilor noștri, Cosmetică populară.* La aceste teme se poate adăuga și studiul Anei Aslan, *Profilaxia îmbătrânirii precoce.* Astfel, Fondul Arhivistic „Cănciulescu Mihai” reprezintă un filon de investigație cu profil interdisciplinar, ale cărui valențe informaționale pot aduce un plus evident în direcția cercetărilor socio-umane actuale.

VINERI, 4 iunie 2021

Secțiunea 3

Comunități etnoculturale și religioase – de la un război mondial la altul

(12:00-14:30, pe ZOOM – pagina de Facebook a Institutului)

Join Zoom Meeting
<https://us02web.zoom.us/j/83381955920?pwd=VHVQajFMQIRvT2dMUlJ2UkMwRWRndz09>
Meeting ID: 833 8195 5920
Passcode: 469843

Moderator: Flavius Solomon

Dr. Andrei CUȘCO

(CS, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași)

Între ocupația militară, „politica populației” și loialități incerte: război și etnicitate în Bucovina, 1914-1917

De rând cu provincia vecină, Galiția, Bucovina habsburgică a devenit un câmp important de bătălie chiar de la începutul Primului Război Mondial. Regiunea în cauză a fost ocupată (parțial) de trupele ruse în trei reprize: septembrie–octombrie 1914, noiembrie 1914–februarie 1915 și iunie 1916–august 1917. Perioada ocupațiilor militare ruse, alternând cu revenirea autorităților austriece, a dus la o revizuire radicală a politicilor tradiționale ale etnicității din această provincie, culminând frecvent cu aplicarea unor strategii represive îndreptate împotriva unor comunități sau grupuri etnice, dar și cu inversarea ierarhiilor etnice obișnuite. Mai mult, impactul măsurilor (adesea brutale și violente) implementate de către autoritățile ruse de ocupație și incertitudinile crescânde legate de loialitatea populației românești și ucrainene față de Monarhia Habsburgică au dus și la apariția unui efect de escaladare reciprocă a elementelor represive în cazul celor două imperii beligerante. Prezentarea mea va discuta, pe de o parte, politica autorităților civile și militare ruse față de comunitatea românească din Bucovina. Atitudinea relativ favorabilă a regimului rus de ocupație față de românii bucovineni se datora,

în primul rând, calculelor de politică externă legate de intrarea României în război de partea Antantei, dar și speranței (nef fondate) că populația ortodoxă locală – fie că era vorba de români sau, mai ambiguu, ruteni (ucraineni) – va putea fi atrasă mai ușor de partea statului imperial rus, în comparație cu situația tensionată din Galiția. Acest lucru nu însemna însă deloc că Bucovina (sau, cel puțin, partea de nord a regiunii) a încetat să fie revendicată de proiectul național rus, ceea ce crea tensiuni permanente în cadrul alianței militare ruso-române.

Pe de altă parte, voi analiza rolul Bucovinei în cristalizarea unei viziuni radicale a „politicii populației”, promovate mai ales de autoritățile militare ruse, dar și de unii funcționari relativ obscuri detașați „pe teren”. Această viziune – îndreptată, înainte de toate, împotriva populației evreiești din Bucovina, care era percepută drept ostilă, periculoasă și nocivă – a transformat această regiune într-un spațiu de experimentare a unor represii și violențe fără precedent față de grupurile considerate neloiale. În fine, voi aborda și chestiunea percepției loialităților schimbătoare ale populației bucovinene de către autoritățile austriece, care monitorizau atent tendințele de politizare a etnicității din regiune, sub impactul războiului. Cazul Bucovinei este, nu în ultimul rând, un excelent punct de pornire pentru o comparație sistematică dintre modelul rus și cel austro-ungar de „politica populației”, mai ales în privința „supușilor străini inamici” (*enemy aliens*) sau a unor grupuri etnice „ostile.”

Dr. Mihai-Ștefan CEAUȘU
(CS I, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași)

***Situația învățământului primar în limba germană din Bucovina
în primul deceniu după unire***

În toamna anului 1918, populația germană din Bucovina a subscris în cadrul Congresului General la ideea de unire a Bucovinei cu Regatul României. În cursul discuțiilor purtate anterior între reprezentanții germanilor și Iancu Flondor s-a convenit în privința dreptului acestei minorități de a folosi limba maternă în școală, administrație și justiție. În anii care au urmat, promisiunile făcute pe tărâm școlar nu au fost respectate decât parțial. Învățământul primar în limba germană a cunoscut o permanentă restrângere, în funcție de maniera de integrare a Bucovinei în cadrul statului român, de poziția factorilor de putere de la București și de atitudinea diferită a celor doi miniștri delegați pentru problemele bucovinene: Iancu Flondor și Ion Nistor.

Prof. univ. dr. Lucian LEUȘTEAN

(Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași)

***Din istoria minorităților religioase din România interbelică –
petiții interne și externe***

România de după 1918 era un stat nou, sensibil mărit teritorial și cu o populație mult mai mare. Aceste transformări au modificat și structura etnică și religioasă a populației, majoritatea românească și cea ortodoxă trebuind să identifice căi de comunicare și coabitare cu multiple minorități etnice, lingvistice și confesionale. În același timp, conceput la Conferința de pace de la Paris din 1919-1920, era în funcțiune și un sistem de protecție a minorităților „de rasă, de limbă și de religie” administrat de către Liga Națiunilor. În acest context complex, marcat de „noua Europă”, „noua Românie” și noua ordine internațională statuată după Marele Război, au existat reale disfuncționalități pe relația dintre statul român și unele dintre minoritățile sale. Comunicarea își propune, pe baza unor documente inedite și necunoscute din arhive românești și străine, să evidențieze unele dintre aceste probleme, pornind de la unele petiții interne și externe ale unor comunități protestante. Miza textului nu este de a justifica abordările autorităților și nici de a susține cauza minorităților respective, ci doar de a prezenta unele dintre tensiunile dintre stat și minorități, ca și de a identifica măcar unele dintre motivele care au generat respectivele fricțiuni, fără a uita însă de efectele lor atât în plan intern, cât și în cel al relațiilor internaționale.

Dr. Ottmar TRĂȘCĂ

(CS I, Institutul de Istorie „George Barițiu, Cluj-Napoca)

***Proiecții ale conducerii Grupului Etnic German
cu privire la soluționarea problemei Transilvaniei, 1940-1944***

Sub conducerea lui Andreas Schmidt (1912-1948), Grupul Etnic German din România s-a transformat în scurt timp într-o organizație politică totalitară, inspirată de modelul național-socialist. Asumarea obiectivelor politice și militare ale celui de-al III-lea Reich, precum și tendințele transformării Grupului Etnic German într-un veritabil „stat în stat”, au provocat o degradare continuă a relațiilor cu statul, respectiv autoritățile centrale și locale românești, fapt ce s-a repercutat inclusiv la nivelul raporturilor interumane, dintre populația română și cea germană.

Astfel, în cei patru ani ai „erei Andreas Schmidt”, autoritățile române au înregistrat, printre numeroasele manifestări ostile ale conducerii Grupului Etnic German la adresa statului român, inclusiv pretenția referitoare la reunirea teritoriilor locuite preponderent de către etnici germani (sași și șvabi), respectiv Transilvania și Banat, în cadrul unei provincii autonome ori independente, plasată sub protectoratul Germaniei naziste. Ideea nu era nouă, ea apăruse în cadrul minorității germane din România la scurt timp după crearea, în martie 1939, a Protectoratului Boemiei și Moraviei, fiind vehiculată inclusiv în vara anului 1940, ca o posibilă soluție și contrapondere la pretențiile teritoriale maghiare. Chiar și Adolf Hitler se pronunțase la un moment dat, în cursul anului 1940, într-o discuție cu secretarul de stat Wilhelm Keppler, în favoarea creării unei Transilvanii autonome, dar în urma relațiilor de încredere dezvoltate cu generalul Ion Antonescu, după vizita efectuată de acesta din urmă la Berlin, în 22-23 noiembrie 1940, Hitler a renunțat la acest plan. Chiar dacă Berlinul a abandonat oficial ideea creării unei Transilvanii autonome sau independente sub protectorat german, documentele păstrate în arhivele române și germane confirmă faptul că ideea a continuat să fie prezentă până la evenimentele din august 1944, într-o formă sau alta, în cadrul conducerii Grupului Etnic German, a minorității germane din România și implicit a cercurilor SS care îl sprijineau pe Andreas Schmidt și echipa sa de conducere.

Drd. Emanuel BĂLAN

(Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava)

Emigrarea evreilor români în 1943 cu nava „Pescărușul”

Încă din primele zile ale regimului Antonescu, evreii au ales calea Palestinei. În noiembrie 1940, trei nave cu peste 3.500 de evrei au părăsit portul Tulcea spre Palestina. În 1941, o singură navă a părăsit România cu 789 de evrei. Majoritatea emigrațiilor au avut loc în 1942 și 1944, evident cu acordul autorităților române.

Emigrarea în Israel din România în timpul celui de-al Doilea Război Mondial a fost marcată și de momente tragice. La 24 februarie 1942, a avut loc cea mai mare tragedie din istoria mișcării „Aliá”, prin scufundarea navei „Struma” în Marea Neagră, lângă portul Istanbul. Vaporul părăsise portul Constanța pe 12 decembrie 1941 având la bord 764 de emigranți înghesuiți în condiții inumane și a fost torpilată de către un submarin sovietic. A supraviețuit o singură persoană.

În ciuda acestei tragedii, mișcarea „Aliá” a continuat, chiar dacă drumul era plin de numeroase obstacole și pericole. La 5 august 1944, a avut loc o a doua tragedie, nava „Mefkure”, cu 389 de emigranți, torpilată tot de către un submarin sovietic, reușind să scape doar cinci persoane. Fenomenul „Aliá” din România în timpul celui de-al Doilea Război Mondial a fost una dintre paginile de eroism ale emigrării în Israel. Mișcarea a salvat mii de evrei, dar a însemnat, din nefericire, și pierderea a 1.200 de evrei, dispăruți în adâncurile mării.

Comunicarea de față își propune să abordeze o pagină a acestei mișcări, cea a emigrării prin intermediul vasului „Pescărușul” din primăvara anului 1944, folosind documente din arhiva CNSAS.

VINERI, 4 iunie 2021

Secțiunea 4
Stat, societate, dezvoltare și corupție
în România secolului XX

(15:00-17:00, pe ZOOM – pagina de Facebook a Institutului)

Join Zoom Meeting
<https://us02web.zoom.us/j/84408222594?pwd=VExyTXVncUxPN3YzTrRsRmt4Qy9Xdz09>
Meeting ID: 844 0822 2594
Passcode: 241358

Moderator: Lucian Leuștean

Prof. univ. dr. Paul E. MICHELSON
(Huntington University, Indiana)

Dezvoltarea internă a României sub regele Ferdinand,
1914-1927: o evaluare

Dezvoltarea politică internă a României sub Regele Ferdinand va fi evaluată prin întrebarea: „Cât de bine s-a descurcat România sub Ferdinand I în abordarea celor cinci probleme majore legate istoric de procesul de modernizare în Europa modernă?” Aceste probleme sunt: 1) problema identitară românească, adică problema națională în România Mare recent configurată, care conținea mult mai multe populații minoritare decât Regatul de dinainte de Primul Război Mondial; 2) problema stabilirii legitimității regimului, adică reformarea statului în circumstanțe radical schimbate după 1918; 3) problema participării politice în noul stat român, adică promovarea drepturilor generalizate de cetățenie și dezvoltarea unor mecanisme adecvate pentru a face față conflictelor societale; 4) problema dezvoltării economice, adică problema de distribuție și problema agrară; și 5) problema penetrării politice, adică dezvoltarea statului în sens modern.

Concluzia mea este că România sub regimul regelui Ferdinand a avut anumite succese, dar în ansamblu, între 1914 și 1927, a eșuat în multe privințe semnificative și a ratat șansele de a rezolva multe sau chiar majoritatea problemelor de dezvoltare cu care a fost confruntat. Astfel, evaluarea globală a regimului lui Ferdinand este negativă și chiar un motiv pentru o măsură substanțială de pesimism meritat pentru perioada când România a intrat în a doua jumătate a epocii interbelice cu deficite substanțiale de regim politic.

Dr. Cătălin TURLIUC

(CS I, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași)

Iașul interbelic și asociaționismul fraternalist

Lucrarea își propune investigarea unui subiect inedit în istoriografia românească postbelică și anume prezentarea formelor de asociaționism fraternalist în Iașul interbelic, cu un accent special asupra activității Francmasoneriei. Lucrarea are drept surse documentare unele izvoare de arhivă inedite provenind din arhivele românești (ANIC și CNSAS) alături de lucrări editate semnate, printre alții, de Grigore Ghica, Radu Anastasiu, Paul Ștefănescu, Teodor Mavrodin, Horia Nestorescu Bălcești, Mircea Munteanu ș.a. Componenta și activitatea Lojilor ieșene și a Capitulului „Sf. Andrei”, alături de unele aspecte ale activității acestora, vor fi abordate succint. Lucrarea pune în evidență apartenența la Francmasonerie a unora dintre cele mai reprezentative figuri ale elitelor ieșene și evocă unele personalități care s-au distins în cadrul acestei structuri cu existență multiseculară și vocație universală. Lucrarea are un caracter euristic și deschide un câmp de investigare istorică cu un potențial neglijat până acum de breasla istoricilor din România.

Conf. dr. Victor RIZESCU

(Facultatea de Științe Politice, Universitatea din București)

***Corupție politicianistă și pledoarie antipolitanistă
în cadrul mișcării sindicale a clasei mijlocii:
o dezbatere românească din perioada 1921-1942***

Prezentarea propusă explorează cheștiunea relațiilor ambivalente dintre structurile de reprezentare a intereselor profesionale și clasa politică a României interbelice pornind de la două episoade revelatoare având ca principal protagonist aceeași organizație din categoria menționată: Uniunea Generală a Micilor Industriași și Meseriași Patroni, fondată în august 1921 în virtutea unei reglementări speciale introduse prin derogare de la legea sindicatelor profesionale de salariați, de patroni și mixte (adoptată în luna mai a aceluiași an). Mai întâi, scandalul legislativ reprezentat de incongruența dintre caracterul privilegiat al asociației amintite și regimul juridic al celorlalte organisme de profil este dezvăluit în dezbateri ale Senatului din februarie-martie 1935 de către național-liberalul Valeriu Roman, la acea vreme subsecretar de stat în Ministerul Muncii. Apoi, periodicul înființat de o organizație rivală descoperă oripilat, în mai 1942, că anomalia incriminată fără urmări în parlament cu câțiva ani înainte se agravase prin faptul că Uniunea – condusă de același longeviv președinte Alexandru Samoil – reușise să se eschiveze și de la prevederile decretelor antonesciene de desființare a asociațiilor profesionale, inaugurate în decembrie 1940 (o comisie de control a guvernului fiind instituită cu acea ocazie pentru a ancheta cazul, dar tot fără rezultat).

Cum ambele intervenții demascatoare subliniază conexiunile vinovate dintre asociația cu statut de excepție și figura politicianului D. R. Ioanițescu, nu poate fi decât surprinzător să îl găsim pe cel din urmă vorbind în mod deschis ca protector al Uniunii – cu ocazia unei conferințe din 1941 menite să îi marcheze primele două decenii de existență – și asumându-și cu mândrie rolul de naș al așezământului sărbătorit (îndeplinit, în 1921, în calitate de președinte al Camerei Deputaților provenit din Partidul Poporului, după ce acționase în aceeași calitate ca raportor al legii sindicatelor și prin aceasta prezidând, deci, asupra derogării de la un act legislativ pe care el

însuși îl promovase). Ambiguitatea nu se oprește însă aici, pentru că alocuțiunea lui Ioanițescu – la fel ca și alte prelegeri din seria comemorativă – evocă rolul jucat de Uniune în procesul de relansare a doctrinei corporatiste pe făgașul mișcării de reprezentare a intereselor profesionale cu recrutare din rândurile clasei mijlocii (la momentul 1929-1930 și în conjuncție cu organisme precum Confederația Generală a Breslelor sau Confederația Generală a Asociațiilor Profesionale). Discursul în cauză fusese însă elaborat tocmai în jurul demersului de combatere a corupției politicianiste și a parazitismului birocratic pe baza ideii că „forma cea nouă de viață publică e [...] statul breslelor în locul statului partidelor” și a credinței că în viitorul apropiat „profesiunea va fi mai presus de politică, iar politica nu va mai fi o profesiune”. Interferențele problematice dintre elita profesiunilor și cea a organizațiilor politice își vădesc noi semnificații atunci când se arată că ele s-au desfășurat pe fundalul unor asemenea departajări ideologice persistente și de largă audiență.

Dr. Sorin IVĂNESCU

(CS III, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași)

***Supravegherea operativă (filajul) realizată de către Securitate
în România „democrat-populară”***

Operațiunile de filaj executate de către Securitate, în România democrat-populară, intrau în sarcina Direcției a 8-a Operativă. Aceasta avea dreptul să supravegheze orice persoană ce interesa poliția politică, să o rețină și să o percheziționeze dacă era considerată suspectă. Filajul era, de fapt, o supraveghere secretă efectuată persoanelor asupra cărora se deschiseseră acțiuni informative de către Securitate și avea menirea să descopere legăturile acestora, adresele vizate, să cunoască modul de viață, obiceiurile, și comportamentul celui urmărit, momentele considerate mai importante fiind fotografiate în mod clandestin. Vizate de către filaj erau persoanele urmărite informativ de către Securitate, cei ce urmau a fi arestați, funcționarii legațiilor, misiunilor sau consulatelor statelor occidentale, cetățenii acestor țări ce se găseau în tranzit prin țara noastră, românii care vizitau ambasadele statelor vestice, precum și agenții poliției politice suspectați de duplicitate.

VINERI, 4 iunie 2021

Secțiunea 5

Anul 1821: dispute, percepții, urmări

(17:30-19:00, pe ZOOM – pagina de Facebook a Institutului)

Join Zoom Meeting
<https://us02web.zoom.us/j/84399324190?pwd=dDdqVkFzMXRTamJmSMTdDaDdBUiVjQT09>
Meeting ID: 843 9932 4190
Passcode: 681710

Moderator: Florea Ioncioaia

Conf. univ. dr. Cristian PLOSCARU

(Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași)

„Iordache Olimpiotul – vânzătorul lui Tudor Vladimirescu”? Nicolae Iorga și începuturile unei aspre controverse istoriografice

În istoriografia română și greacă izbucnirea evenimentelor de la 1821 din Țara Românească, dar și tragicul sfârșit al bravului căpitan al pandurilor sunt legate și de numele lui Iordache Olimpiotul, de relația personală dintre aceștia, nebuloasă, dificil de documentat cu precizie, implicit, generatoare de persistente polemici între istorici. Destinul istoriografic al celor două personalități – Tudor Vladimirescu și Iordache Olimpiotul –, eroizați și culpabilizați, deopotrivă, din anii imediat următori „leatului 1821” și până astăzi, în tonalități mai aprinse sau mai estompatе, ilustrează destul de bine esența controversei care i-a frământat pe istorici în privința rolului jucat de mișcarea eteristă la 1821 în Principate. Plecând de la un studiu al lui Nicolae Iorga, publicat în 1916 în „Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice”, în care marele istoric acredita ideea unui plan comun secret conceput de cei doi luptători (care s-au cunoscut în contextul primei revolte a sârbilor) la Viena în 1814, plan ce ar fost încălcat cu „perfidie” de Iordache Olimpiotul în mai 1821 la Golești, când l-ar fi „vândut” pe Vladimirescu lui Alexandru Ipsilanti, vom încerca să aducem câteva noi date și argumente în privința naturii relației dintre Tudor Vladimirescu și Iordache Olimpiotul și a deznodământului de la Golești.

Dr. Philippe Henri BLASEN

(CS, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași)

*Campania lui Ipsilanti
în presa din Imperiul Austriac*

Răscoala eteristă a lui Alexandru Ipsilanti, declanșată în februarie 1821 la Galați, care s-a transformat într-o campanie militară desfășurată pe teritoriul principatelor danubiene și la care a participat Tudor Vladimirescu, a fost comentată frecvent în presa din Imperiul Austriac. În prezentarea noastră vom examina felul în care au fost abordate anumite aspecte ale evenimentelor din anul 1821. Ne vom concentra asupra următoarelor întrebări: 1) Când a început presa austriacă să se intereseze de răscoala eteristă? 2) Cum a explicat cauzele răscoalei și cum a perceput proiectul de eliberare a Greciei? 3) Cum a fost evaluată atitudinea domnitorilor principatelor și a împăratului rus față de răscoală? 4) În ce măsură s-a considerat că răscoala afectează Imperiul Austriac? 5) Cum a fost prezentat Tudor Vladimirescu și cum a fost apreciată mișcarea sa? Cum a fost descris orașul Iași în contextul răscoalei? Pentru a răspunde la aceste curiozități, ne vom baza pe articolele publicate în presa de limbă germană și italiană tipărită în Imperiul Austriac și în statele controlate de monarhia habsburgică.

Dr. Mihai-Cristian AMĂRIUȚEI
(CS, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași)

*Câteva considerații privitoare la căimăcămia lui Ștefan Vogoride
în Moldova (1821-1822)*

După părăsirea tronului Moldovei de către domnul Mihail Suțu (29 martie 1821), retragerea marilor boieri ai țării peste graniță și intrarea trupelor otomane în Principate (mai 1821), administrarea Moldovei a intrat, după o scurtă perioadă de interregnum eterist, în grija hatmanului Ștefan Vogoride. Numit caimacam la 21 mai, Vogoride a sosit la Iași în 29 iunie, iar vreme de un an de zile administrația sa a depus eforturi considerabile pentru asigurarea funcționării instituțiilor țării într-un context politic dificil și imprevizibil. Ambițios și inteligent, cu o bună educație căpătată la Academia din București, cu experiență de administrare câștigată în slujba sultanului și a domnilor Moldovei, Ștefan Vogoride, bulgar grecizat, a încercat să reorganizeze aparatul administrativ la nivel central și local, ale căror prime îndatoriri constau în asigurarea încartuirii, aprovizionării și plății lefilor trupelor otomane de ocupație. Poruncile Căimăcămiei și ale Vistieriei din această perioadă, în redactarea cărora se observă retorica unui funcționar loial Porții, oglindesc povara fiscală la care au fost supuși contribuabilii țării pentru asigurarea cantităților enorme de furnituri militare impuse de „trebuința oștinească”, precum și identificarea sumelor de bani necesare pentru achiziționarea acestora, prin contribuții noi, excepționale, sau încercări de obținere a unor împrumuturi bănești de la boierii aflați peste graniță. Între poruncile privitoare la îndeplinirea imediată a acestor obligații, regăsim și încercări de reglementare, în cele mai mici detalii, ale unor diverse alte aspecte, precum „Ponturile ce s-au hotărât pentru urnire fiștecărui dregători în slujba sa”. Dincolo de elementele de retorică ale documentelor emise de guvernarea „ultimului fanariot” din Moldova, se întrevide în formulările acestor porunci preocuparea administrației centrale pentru stăvilirea abuzurilor, într-un chip care amintește, spre exemplu, de poruncile sultanale ale veacului al XVIII-lea.

VINERI, 4 iunie 2021

Secțiunea 6

Tensiuni, propagandă și reasezări în politica externă a României și a Marilor Puteri (prima jumătate a secolului XX)

(17:30-19:30, pe ZOOM)

Join Zoom Meeting
<https://us02web.zoom.us/j/86123062598?pwd=NXZBaWhpVXZXNEpaK0s5TkY2VnUwQT09>
Meeting ID: 861 2306 2598
Passcode: 367757

Moderator: Simion-Alexandru Gavriș

Dr. Flavius SOLOMON

(CS I, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași)

În pragul unui incident diplomatic. Regina Elisabeta și proiectul unei călătorii a lui Lev Tolstoi în România la 1902

În comunicare, pe baza mai multor surse documentare, este discutată o posibilă călătorie în România a lui Lev Tolstoi în toamna anului 1902. Legată de Rusia prin relații de rudenie, regina Elisabeta a fost o observatoare atentă a vieții literare ruse, marele scriitor numărându-se printre autorii săi preferați. La rândul său, Tolstoi nu era deloc străin de realitățile românești, pe care le-a comparat la un moment dat cu cele din Rusia. De-a lungul timpului, între cei doi s-a dezvoltat și o corespondență. Gazdă frecventă la Sinaia a unor cunoscuți scriitori români și străini, Carmen Sylva a discutat de mai multe ori cu apropiați de-ai săi și despre visul său de a-i organiza o călătorie în România și lui Tolstoi. Despre această intenție aveau cunoștința și diplomații ruși din România. Într-un raport din 7 august 1902, analizat în comunicare, în contextul zvonurilor din presa românească privind călătoria lui Tolstoi în România, Alexandr Somov, secretar unu al Legației imperiale ruse din București, prezenta în detaliu o discuție mai veche cu regina Elisabeta, în care ea și-a destăinuit întreaga admirație pentru Tolstoi și mirarea că acesta este marginalizat în propria sa patrie. Până la urmă, constrânsă de interesul regelui Carol pentru menținerea cursului de normalizare a relațiilor cu Rusia, Carmen Sylva a trebuit să abandoneze intenția de a-i trimite lui Tolstoi o invitație oficială.

Dr. Marian HARIUC

(ACS, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași)

***Republica de la Weimar
și „propaganda culturală” franceză în România***

După Primul Război Mondial, influența culturală a Germaniei de la Weimar în România a fost marcată de statutul de putere învinsă. Efectele imediate ale ocupației militare și fazele restabilirii legăturilor diplomatice au creat blocaje în manifestarea influenței culturii germane. În schimb, Franța a reușit să dezvolte relațiile culturale atât în România Vechiului Regat, cât și în alte regiuni, precum Transilvania și Bucovina.

Interesul german față de „propaganda culturală” franceză în România a cunoscut o intensificare spre finalul primului deceniu interbelic. Însă, cazul românesc este încadrat într-un peisaj mai larg, ce cuprinde statele Europei Centrale și de Est. Relevante sunt informațiile din zonele în care cultura germană deținea o influență puternică înaintea războiului. Germanii au fost preocupați să identifice metodele de „propagandă culturală” franceză îndeosebi în regiunile cu minoritate germană. Un rol important în stabilirea influenței culturale și academice franceze l-au avut instituțiile diplomatice. Consulatele germane din orașe precum Cluj, Brașov, Timișoara și Cernăuți au avut misiunea de a identifica activitățile inițiate de francezi și de a evalua dimensiunile legăturilor instituționale româno-franceze.

Demersul de față urmărește să ofere explicații pe baza interpretărilor germane cu privire la extinderea influenței culturale franceze în România interbelică. Fondarea unor instituții academice, prietenii intelectuale româno-franceze și acțiunile desfășurate în școlile și universitățile românești sunt reperele principale. Însă, sursele utilizate restrâng intervalul îndeosebi la anii 1928-1933.

Dr. Ioan Dragoș MATEESCU

(Asistent universitar, Facultatea de Istorie, Universitatea din București)

***Considerații asupra politicii externe naziste.
Puncte de fractură și puncte de continuitate***

Lucrarea noastră își propune să cerceteze în ce măsură politica externă nazistă continuă politicile Republicii de la Weimar, ale lui Wilhelm al II-lea și ale lui Bismarck dar în același timp să reliefeze evoluția relației Germaniei cu sistemul european.

Este clar că există și un punct de fractură, atât în politica externă, dar și în cea internă, provocată de Holocaust. Rareori structuri statale și statul întreg și-au propus să decimeze structurat și organizat populații interne de pe propriul teritoriu și de pe teritoriu cucerit având la bază criteriile etnice și religioase.

Ne propunem să analizăm alături de principalele puncte clasice ale politicii externe naziste (slăbirea ordinii de la Versailles, câștigurile obținute de pe urma conciliatorismului) și ce rol a jucat Holocaustul în cadrul acestei politici.

De asemenea, apare o întrebare foarte importantă, și anume: dacă aceste politici de genocid au făcut parte din politica internă sau externă nazistă?; noi considerând că au făcut parte din ambele, având în vedere relația complexă a Germaniei naziste cu restul Europei.

Lucrarea va atinge următoarele puncte:

- politica lui Hitler de distrugere a ordinii de la Versailles și de slăbire a alianțelor Franței;
- politicile de alianță ale lui Hitler;
- acțiunile militare dinainte de declanșarea celui de-al Doilea Război Mondial;
- acțiunile militare și diplomatice din timpul celui de-al Doilea Război Mondial;
- Holocaustul.

În același timp, ne propunem să analizăm structurile de putere și birocratice din cadrul politicii externe naziste, și anume: cum acționau acestea și cum interacționau apelând la teoriile deja consacrate ale intenționalismului și structuralismului.

Dr. Bogdan SCHIPOR

(CS II, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași)

***Gheorghe Tătărescu, primul ambasador al României la Paris,
1938-1939***

Numirea lui Gheorghe Tătărescu ca ambasador la României la Paris în decembrie 1938 nu putea fi o surpriză. Mai multe elemente justificau în mod evident această alegere. În primul rând, era vorba despre un om politic de anvergură, bine cunoscut în mediile politice și diplomatice europene. Fusesse prim-ministru al României de-a lungul unei guvernări liberale de aproape patru ani, îndeplinise în două rânduri funcția de ministru ad-interim al Afacerilor Străine de la București și după cum s-a văzut, a dovedit inițiativă și, putem spune, consecvență în aceste scurte mandate. Era, în mod cert, fidel angajamentelor și alianțelor tradiționale ale României, lucru cunoscut tuturor în epocă. Adăugăm, la toate acestea, faptul că preocuparea sa constantă din timpul guvernării sale față de starea și înzestrarea armatei române a făcut din el un bun cunoscător al domeniului, nu doar la nivelul mecanismelor economice, comerciale inerente înzestrării armatei, ci și a parametrilor și detaliilor tehnice ale diverselor categorii de armament. Nu este întâmplător faptul că în mandatul său din capitala Franței, Tătărescu a demonstrat constant o cunoaștere foarte bună a acestor elemente, făcând recomandări autorităților de la București și solicitând detalii extrem de precise părții și firmelor franceze care derulau contracte cu România în domeniul apărării, fie că vorbim despre artilerie, blindate sau muniție.

SĂMBĂTĂ, 5 iunie 2021

Secțiunea 7

Fapte de istorie ecleziastică și socială

(9:00-11:00, Sala de Conferințe a Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” și pe ZOOM – pagina de Facebook a Institutului)

Join Zoom Meeting
<https://us02web.zoom.us/j/84686989737?pwd=T1ZYeTkzMIZOYUhtYW9vMmo4Q1JlYQTO9>
Meeting ID: 846 8698 9737
Passcode: 992329

Moderator: Gheorghe Lazăr

Prof. univ. dr. Petronel ZAHARIUC

(CS I, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași)

Despre închinarea mănăstirii Dobrovăț la Muntele Athos și alte câteva pagini din istoria ei

Istoria mănăstirii Dobrovăț, ctitoria lui Ștefan cel Mare, este destul de bine cunoscută, mai ales pentru vremea de dinainte de închinarea ei la mănăstirea Zograf de la Muntele Athos. În schimb, istoria mănăstirii de după închinare este mult mai puțin cunoscută, din pricina faptului că prea puține evenimente importante – religioase și/sau culturale au avut loc între zidurile ei, care să merite transformarea istoriei mărunte în istoriografie mare, și din cauza faptului că o bună parte din documentele ei au rămas până astăzi necunoscute. Prin această comunicare, voi încerca să completez câteva pagini din istoria ctitoriei lui Ștefan cel Mare, începând cu închinarea la mănăstirea Zograf, datorată lui Vasile Lupu, și să scot la iveală câteva fapte mărunte din istoria unei mănăstiri închinată vreme de două veacuri.

Dr. Mariana LAZĂR

(CS, Muzeul Național Cotroceni, București)

*O sentință a patriarhului Constantinopolului
într-o dispută succesorală de la mijlocul secolului XVIII*

Într-o istorie a familiei în societatea medievală românească, un capitol important vizează sistemul succesoral. Abordarea lui permite nu doar identificarea normelor prevăzute de pravilă și a practicilor cutumiare privind transmiterea patrimoniului moștenitorilor, dar și surprinderea raporturilor interfamiliale, a afinităților interpersonale, a preferințelor, mai mult sau mai puțin subiective. În plus, oferă informații asupra poziției, drepturilor sau pretențiilor grupurilor de rudenie extinsă în vechiul drept succesoral.

Dispozițiile testamentare au determinat uneori controverse între moștenitori, ajungând să fie contestate de rudele care se socoteau nedreptățite și care apelau, o dată sau de mai multe ori, la judecata domnului. Mai complicate erau situațiile în care acestea considerau defavorabile hotărârile judecăților domnești și se adresau unui for superior în materie succesorală, cum era patriarhul Constantinopolului. A fost cazul disputei pentru moștenirea averii marelui medelnicer Pantazi Primicheriu, între ultima sa soție, Safta Cantacuzino (nepoata stolnicului Constantin Cantacuzino și a Saftei Buhuș), pe care la moartea lui o lăsase unică moștenitoare peste averea lui dobândită în Țara Românească, și un văr al său din Grecia, Panaioti Popa/Papa, care i-a contestat diata. Prin epitrop, apoi venind și în țară, Panaiot s-a adresat în două rânduri domnului Constantin Mavrocordat, apoi și următorului domn, Mihai Racoviță, nemulțumit de judecata mitropolitului și a marilor boieri, întărită de cei doi domni, care îi dădeau câștig de cauză Saftei. Neresemnându-se, a solicitat atunci și judecata patriarhului Constantinopolului, Paisie, în fața căruia totuși nu s-a prezentat, Safta fiind reprezentată de epitropul ei. Cercetând diata și cartea domnească, patriarhul și soborul Marii Biserici au declarat valid testamentul și i-au întărit Saftei dreptul de moștenire. Domnul Mihai Racoviță, în baza cărții sobornicești a patriarhului, a confirmat dreptul de stăpânire al Saftei asupra averii lui Pantazi, cu obligația pomenirii lui. În ceea ce privește implicarea patriarhului Constantinopolului, aceasta poate fi analizată dintr-o dublă ipostază, de autoritate supremă în problemele familiei, cu aplicabilitate directă în dreptul succesoral, dar și ca reprezentant al creștinilor din Imperiul Otoman, cu drept de judecată a disputelor dintre ei.

Lector univ. dr. Augustin GURITĂ

(Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași)

Ocupația austriacă a Hotinului (1788-1793).

Aspecte economice, sociale și bisericești

Unul dintre efectele războaielor ruso-turc (1787-1792) și, respectiv, austro-turc (1788-1791) a fost ocupația militară a Moldovei. După capitularea otomanilor, în toamna anului 1788, oștile austriece intrau în cetatea Hotinului. După ocuparea Moldovei de către oștile rusești și austriece, conform înțelegerii dintre Ecaterina a II-a și Iosif al II-lea, la împărțirea țării, fosta raia a Hotinului rămânea în administrația celor din urmă. În comunicarea noastră vom urmări care a fost situația economică, socială și ecleziastică în acest teritoriu administrat vremelnic de noua stăpânire și care au fost rezultatele politicilor impuse de austrieci până la începutul anului 1793.

Dr. Vasile-Lucian V. GOLDAN

(Cercetător postdoctoral, Școala Doctorală de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași)

Biserică și modernitate – problema zidirii lăcașurilor de cult în Mitropolia Moldovei la începutul secolului al XX-lea

Cu toate că Biserica Ortodoxă Română a fost uneori reticentă la inițiativele înnoitoare de la începutul secolului al XX-lea, ideea că modernizarea vine la pachet cu laicizarea este un clișeu față de care trebuie să luăm distanță. Prezența publică a Bisericii nu a fost diminuată, mai ales că Regele Carol I era catolic practicant și înțelegea necesitatea ca unele reforme să țină cont de codul cultural-religios preexistent și predominant. Etapizarea relației dintre cele două instituții, biserică și stat, are la bază probleme de ordin intern și se suprapune modernizării (ca proces istoric) sau modernității (ca rezultat al acestui proces). Dacă la sfârșitul secolului al XIX-lea, mitropolitul Iosif Naniescu al Moldovei se arată ca un cenzor al inițiativelor prea avântate ale modernizării, începutul de secol XX aduce o cu totul altă perspectivă a deschiderii Mitropoliei Moldovei față de procesul de modernizare. Noul ierarh, mitropolitul Partenie Clinceni, aduce în cetatea Moldovei noi idei inovatoare, deprinse în urma studiilor din Occident. Una dintre acestea este cererea ierarhului de încetare a consolidării bisericilor de lemn și zidirea în locul lor sau în apropierea lor, a lăcașurilor de cult din piatră și cărămidă. Dorința mitropolitului s-a materializat, dar au existat atât reacții împotriva sa, din partea clerului și a enoriașilor, cât și excepții de la regulă – cazul bisericii construite de Ștefan Tomșa și a celor de pe domeniile Coroanei Regale – pe care ierarhul a trebuit să le accepte.

SĂMBĂTĂ, 5 iunie 2021

Secțiunea 8

***Cultură istorică, occidentalizare și tradiționalism
în spațiul românesc***

(11:30-14:00, Sala de Conferințe a Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” și
pe ZOOM – pagina de Facebook a Institutului)

Join Zoom Meeting
<https://us02web.zoom.us/j/84050016001?pwd=VHZOdTVaT1JESlUWWhqMDZZeGMxdz09>

Meeting ID: 840 5001 6001
Passcode: 603912

Moderator: Cristian Ploscaru

Prof. univ. dr. Viorel VIZUREANU

(CS I, Institutul de Filosofie și Psihologie „C. Rădulescu-Motru” al
Academiei Române, București; Facultatea de Filosofie, Universitatea
din București)

***Elemente ideatice ale modernității
în configurarea conceptului de istorie***

Contribuția noastră încearcă să clarifice și să ofere instrumentele conceptuale pentru înțelegerea unei poziții precum cele enunțate de Feldner, conform căreia „până în secolul al optsprezecelea nu s-a întreprins nicio încercare serioasă de a susține existența unui cod de practică științifică pentru scrierile istorice” (2003). Altfel spus, în cunoașterea pre-modernă, *historia* și *scientia* se excludeau reciproc (vezi Hobbes, *Leviathanul*).

Anterior modernității, istoria era valorizată preponderent ca „depozitar” al unor experiențe morale și politice care permiteau o orientare practică a comportamentului din prezent, destinat îndeosebi conducătorilor politici. Deși ancorat în realismul moral al modernilor, unde este deschizător de drumuri, *Principiile* lui Machiavelli rămâne un astfel de exemplu de scriere a istoriei.

Într-un sens metodologic preliminar, se poate accepta, pe urmele lui Nadel (1964), că apariția istoriei ca disciplină academică indepen-

dentă se sprijină pe enunțarea a două teze fundamentale: 1) „ceea ce se întâmplă trebuie să fie explicat în termenii momentului istoric respectiv”; 2) „există o știință a istoriei, una cu propriile sale proceduri logice”.

Abordarea noastră presupune câțiva pași hermeneutici meniți a identifica: 1) care sunt semnificațiile mai profunde ale unei poziții de tipul celei ciceroniene, conform căreia „*historia (est) magistra vitae*” (istoria ca modalitate de a învăța din trecut, din faptele altora – istoria ca *experientia aliena* etc.); 2) în ce modalitate s-a conturat conceptul de istorie universală anterior modernității, în principal cu referire la începuturile acestuia din antichitatea greacă și romană (Polybios, Diodorus Siculus etc.); 3) care sunt coordonatele ideatice prin care s-a produs conceptualizarea modernă a istoriei. Cât privește acest din urmă punct, care marchează trecerea de la istorii (*Historie*) la istorie (*Geschichte*) (Koselleck), vom argumenta pentru deschiderea discursului istoric și filosofic în secolele 17 și 18 față de *imanentizarea și naturalizarea istoriei; unitatea și unicitatea istoriei; crearea conceptului modern de umanitate; sistematicitatea istoriei.*

Dr. Alexandru ISTRATE

(CS III, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași)

Cultivarea dragostei de patrie în programele școlare din Moldova și Țara Românească – 1835-1848

Printre elogiile aduse de unii istorici pașoptiștilor se regăsesc devotamentul și sacrificiul lor pentru binele patriei. Înțelegem de la ei că, de nicăieri, trăirea pământeană a fost cuprinsă de sentimente și idealuri neîntâlnite în atmosfera în care crescuseră părinții lor. Odată cu generația maturizată după 1830, grija și strictul interes față de *propria moșie* a evoluat înspre un *cult național*. Aflăm din varii sinteze că le fuseseră insuflăte în tihna familiei, dar și în atmosfera orelor de la școală. Apare de la sine înțeles că lecția de istorie a articularat noul discurs identitar, a explicat și preamărit victoriile militare, a animat posteritatea marilor domni. Instrumentarea ideologică a arătat cum școala a reconfigurat conștiințe, redând muntenilor și moldovenilor mândria și demnitatea unor ilustre descendențe. Mai nimeni însă nu s-a aplecat asupra genezei noilor credințe, a impac-tului real asupra gândirii și prejudecăților din epocă.

Să fi fost oare așa? Documentele de arhivă și memorialistica ne spun altceva; multe chiar tac în această privință. Să fi fost patriot-ismul local stimulat doar prin aculturație – teorie îmbrățișată de istoriografiile occidentale? Cultura apuseană își stilizase încă de la finele veacului XVIII discursurile restitutive, cultiva acel spirit distant de clișee, mai mereu iscoditor. Acuratețea exprimării și încărcătura semantică a conceptelor privitoare la națiuni nu apăruseră de la sine. Experiențele călătoriilor formative, a cercetărilor de teren, precum și lucrul pe vechile documente începeau să fie valorificate în programele școlare. Povara nu căzuse doar în posibilitățile statului. Se înființau instituții și asociații private, sprijinite din fonduri particulare, se crea o emulație publică.

Fondurile Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice sunt și astăzi aproape neatinse. Acolo sunt păstrate cele mai numeroase și concludente dovezi despre învățământul autohton. Și, atunci, de unde acele convingeri ferme despre reînsuflețirea care învăluiseră mințile moldovenilor și muntenilor? O temă despre *carierile profesionale* și *prestanța publică* a profesorilor în țările române ar aduce mai mult decât niște clarificări administrative. Rarele reconstituiri au stat sub vraja câte unui titlu de lecție, fără acoperire în cuprinsul manuscriselor.

Dr. Mihai CHIPER

(CS II, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași)

***Revizionism istoric moldovenesc.
Cazul Războiului de Independență***

La începutul anului 1895, deputatul ieșean A.C. Cuza depunea în Adunarea Deputaților proiectul unei legi de acordare a unei pensii lui Grigore al Lucăi, fost sergent în regimentul 16 dorobanți din Suceava, căruia îi atribuia meritul de a fi smuls un fanion de luptă otoman în timpul cuceririi redutei Grivița I (30 august 1877). Inițiativa legislativă a generat unul dintre cele mai stânjenitoare momente legislative, guvernamentale și chiar regale: istoria oficială – bazată pe versiunea lui Theodor Văcărescu, *Luptele românilor în resbelul din 1877-1787* (1887), pe „Monitorul Oficial” – atribuiseră meritul eroic lui Grigore Ion din batalionul 2 vânători Prahova, în 1877 sub comanda maiorului Al. Candiano Popescu. Revizionismul istoric propus de acțiunea lui A. C. Cuza, bazat pe ancheta desfășurată de Ministerul de Război în 1893, atenta la versiunea oficială a statului asupra istoriei și lovea în sistemul de putere de la București. Cazul aducea în discuția publică „furtul de glorie” utilizat ca practică în armată, fiind puse în discuție cariera și onoarea generalului Candiano-Popescu, aghiotant al regelui, ori chiar credibilitatea suveranului însuși. În principal, întreaga afacere aducea în dezbatere două narațiuni concurente a două armate teritoriale (regimentul 16 dorobanți din Suceava și batalionul 2 vânători din Prahova) și propaga două tradiții comemorative distincte – una valahă și alta moldovenească – care se revendicau de la același act eroic. Printre ofițerii moldoveni, și chiar politicieni (M. Kogălniceanu), exista opinia că au fost împinși în linia I și folosiți drept „carne de tun” în cele mai sângeroase lupte, apoi deposezați de meritele vitejești.

Conf. univ. dr. Florea IONCIOAIA

(Facultatea de Litere, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași)

***Formarea intelectuală ca proces de aculturare:
Pompiliu Eliade la Ecole Normale Supérieure***

Chiar dacă astăzi este aproape uitată, figura lui Pompiliu Eliade rămâne asociată în istoria culturii noastre cu aceea a unui personaj esențial în epoca sa, atât ca istoric al ideilor, ca istoric și teoretician literar, comparatist, cât și ca ferment cultural. Stagiul său la Ecole Normale Supérieure este semnificativ din cel puțin două puncte de vedere: ca experiență personală a formării de sine și ca experiență culturală, ca parte a unui proces de aculturație, de conversiune culturală. Pompiliu Eliade nu este primul caz de acest fel, dar este poate cel mai reprezentativ, mai ales din prisma rolului jucat de anii de școlaritate la ENS.

Am prezentat deja în mai multe rânduri specificul studiilor la această instituție și natura impactului asupra formării intelectuale ale tinerilor studioși. Acest specific a generat și un tip particular de arhive instituționale, pe care nu le găsim la nici o altă instituție academică pariziană care face valoarea lor cu totul excepțională în cazul studiilor consacrate mobilității studențești în secolul XIX. Astfel că experiența de normalian a lui Pompiliu Eliade este probabil cea mai bine reliefată documentar dintre toate experiențele similare din epocă pe care le cunoaștem. Comunicarea de față exploatează această resursă documentară, alături de corespondența cu unii dintre profesorii săi din țară și de informațiile oferite de arhivele Sorbonei, recent puse în valoare. Obiectivul său este de a evalua în ce măsură cei trei ani de studii la Ecole Normale Supérieure au fost determinanți pentru formarea intelectuală a tânărului Pompiliu Eliade, îndeosebi sub raportul culturii academice și opțiunilor sale profesionale.

Prof. univ. dr. Gheorghe CLIVETI

(CS I, director, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași)

*Nicolae Iorga și perspectiva erudit-tradiționalistă
asupra modernității românești*

Un loc aparte în efortul de „mare sinteză” l-a ocupat angajarea „frenetică”, nu arareori în ton de „mare pontif”, „polihistor”, dar și în accente polemice, a lui Iorga pe linia pledoariilor pentru „concepția istorică clasică”, cu o anumită viziune asupra „timpurilor moderne”, prelungite înspre ceea ce el, la chiar momentul elaborării *Istoriei Românilor*, considera a fi „contemporaneitate”. Era momentul când „concepția și scrierile sale istorice” suportau „critici severe”, din partea lui Eugen Lovinescu asupra „tradiționalismului, ca forță reacționară”; din partea „hipercriticilor” de la „Revista istorică română”, asupra „unor erori de informație și de interpretare”. Și mai era momentul când se făceau deja „auzite” în mediul istoriografic românesc „voci” partizane unei „mai noi concepții, materialiste”, zise și „marxiste”, care, după 1945, avea să se pătrundă mult de „clișee ideologizante”. Dincolo însă de „critici” sau de „noi provocări metodologice”, rămâne de necontestat autoritatea „seniorială” a lui Iorga în comentariile asupra „timpurilor istorice”.

SĂMBĂTĂ, 5 iunie 2021

Secțiunea 9

Biografii intelectuale, politice și militare

(11:30-14:00, pe ZOOM)

Join Zoom Meeting
<https://us02web.zoom.us/j/89804401876?pwd=a2FNRGZBbXdlR4dUllMWinN0gzUT09>
Meeting ID: 898 0440 1876
Passcode: 375706

Moderator: Sorin Grigoruță

Dr. Lidia TRĂUȘAN-MATU

(Lector, Facultatea de Medicină, UMF „Carol Davila”, București)

Iuliu Barasch (1815-1863).

Locul său în viața medicală și culturală a României

Studiul acesta dorește să reconstituie din perspectivă istorică viața și opera medicală și culturală a lui Iuliu Barasch (1815-1863). Cu ajutorul mai multor categorii de surse (documente de arhivă, legislația sanitară, rapoarte medicale, presa vremii, însemnări de călătorie, memorii și corespondența lui Iuliu Barasch), vom face o călătorie în viața unei personalități surprinzătoare, ce și-a împărțit timpul între practica medicală și profesorat (domeniul cărora li s-a dedicat cu devotament), între publicistică și militantism pentru drepturile politice și civile ale evreilor din România, între știință și filantropie. O viață trăită cu intensitate, bogată în realizări profesionale, dar și în frământări interioare. Însă studiul acesta dorește să fie mai mult decât o simplă schiță de portret a unui medic activ la mijlocul veacului al XIX-lea. Portretele au nevoie de un cadru, realizabil atât prin contextualizare, cât și prin comparație. De aceea, unul dintre principalele obiective ale studiului de față este să răspundă la întrebări generaliste legate de structura internă a societății românești, de rolul medicului în societate, de felul cum trăiau oamenii durerea și boala, dar și la întrebări mai personale, între care se numără și acestea: ce anume l-a determinat pe doctorul Barasch să rămână în Valahia? Cum a găsit el timpul și energia necesare atâtor înfăptuirii? Cum a reușit să fie deopotrivă o persoană solitară, dar să ducă o viață socială activă în Craiova și București? Prin aceasta, lucrarea de față încearcă să-l scoată pe Iuliu Barasch dintr-un domeniu foarte specializat, cum este cel al medicinei, pentru a-l integra în istoria culturală a României.

Drd. Daniela CURELEA

(Prof., Colegiul Tehnic „Cibinium” Sibiu, Școala Doctorală „Studii de populație și Istoria minorităților”, Facultatea de Istorie și Filosofie, U.B.B. Cluj-Napoca)

Profil intelectual sibian – dr. Eleonora Lemény între 1905 și 1935

Eleonora Lemény a fost nepoata avocatului Ioan Bran de Lemény, unul dintre foștii secretari ai Marii Adunări Naționale românești care a avut loc în mai 1848 pe Câmpia Libertății de la Blaj. Originară din Săliștea Sibiului, E. Lemény a fost printre primele, dacă nu cumva cea dintâi femeie de origine română din Transilvania care a obținut un doctorat în Litere-Filosofie pe care l-a promovat la Universitatea „Francisc Iosif” din Cluj, nu cum adeseori se menționează într-un mod eronat că a obținut doctoratul la Universitatea din Geneva (Elveția). Da, a urmat cursuri la această Universitate din Elveția, dar doctoratul l-a obținut la Cluj în anul 1908. Tânăra E. Lemény a crescut în ambianța național-culturală promovată de societatea „Astra” de la Sibiu, a cărei membră a fost până la finalul vieții sale în anul 1948, activând în Secția școlară a susnumitei „Asociațiuni”.

Profesoară la Școala civilă de fete pe care „Astra” o tutela în Sibiu, membră a secției de profil a „Astrei”, dar și militantă a secției române a Partidului Social-Democrat din Ungaria, în care a militat pentru acordarea votului universal și a egalității în plan electiv între femei și bărbați. S-a pronunțat pentru emanciparea politică, socială, economică a femeii române prin educație. De altfel, în acest sens s-a pronunțat, atât la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, ca reprezentantă a „Reuniunii femeilor române” din comitatul Sibiului, cât și în forul legislativ tranzitoriu al Transilvaniei – Marele Sfat Național, convocat în anul 1919 la Sibiu. După 1920 a activat în Cluj, iar apoi în București în cadrul Ministerului Sănătății și Ocrotirilor sociale în calitate de inspector medico-pedagogic, post din care s-a pensionat în anul 1935. S-a stins din viață la București în anul 1948.

Dr. Dragoș CURELEA
(Colegiul Tehnic Energetic Sibiu)

***Contribuții la cunoașterea activității organizatorice și de comandă
a Generalului de brigadă Dănilă Papp în fruntea
Diviziei a 18-a Infanterie din Transilvania (1919-1922)***

Studiul de față urmărește să recupereze în plan istoriografic activitatea organizatorică și de comandă pe generalul de brigadă Dănilă Papp, fost ofițer în armata austro-ungară și comandant al Brigăzii Papp Dandar pe frontul din Bucovina, a avut-o începând din decembrie 1918 în serviciul Consiliului Dirigent al Transilvaniei în calitate de comandant al Secțiilor VI-VII Organizare din cadrul Comandamentului General Teritorial Sibiu. C.G.T.S. a fost structură de comandă și organizare aflată în subordinea Resortului Armatei și Siguranței publice și a fost condus de generalul de divizie Ioan Boeriu. Dănilă Papp a fost autorul documentului Principii pentru organizarea militară în Ardeal, Banat și Țara Ungurească, care a fost supus avizării Ministerului de Război din București și a fost aprobat de regele Ferdinand I în 25 ianuarie 1919. Actul normative a devenit mai apoi baza juridică pe care se vor constitui corpurile de armată române de la Sibiu și Cluj. Studiul nostru urmărește să prezinte și activitatea generalului de brigadă D. Papp în cadrul Comandamentului Trupelor Române din Transilvania începând din 2 aprilie 1919, dată de la care Marele Cartier General al Armatei Române l-a investit în calitate de comandant al Diviziei 18 Infanterie, care a fost refăcută în principal din transilvăneni și care și-a avut sediul de comandă în Sibiu. Generalul D. Papp a comandat această unitate în campania ofensivă de pe Tisa între aprilie-august 1919.

În baza Jurnalului de Operațiuni al Comandamentului Trupelor române din Transilvania, a studiilor efectuate în arhivele militare, dar și ca urmare a parcurgerii sumarei bibliografii cu referire la activitatea acestui înalt ofițer român în perioada 1918-1922, urmărim să recuperăm momentele mai importante din viața, activitatea și destinul generalului Dănilă Papp. În anul 1920 participa la manevre militare în statul de comandă al Corpului de Armată român din Basarabia, iar între 1920-1922 se află în Sibiu desfășurând activități de comandă, manevre, inspecții militare în fruntea acestei Divizii. A participat în 15 octombrie 1922, alături de alți înalți oficiali ai Armatei, la încoronarea Majestăților Lor Regele Ferdinand I și Regina Maria în Catedrala Încoronării din Alba Iulia. Din 1923 s-a aflat la comanda Corpului de Armată de la Craiova, pentru ca în 1924 să fie investit la Cluj la comanda Corpului VI Armată din Transilvania.

Lector univ. dr. Dinu BALAN

(Facultatea de Istorie și Geografie, Universitatea „Ștefan cel Mare”,
Suceava)

***Dictatorul și epoca sa:
imaginea lui Primo de Rivera în presa românească.
Studiu de caz: ziarul „Adevărul” (1923-1930)***

La începutul secolului al XX-lea, presa din România a reflectat pe larg avaturile scenei politice spaniole, atât de convulsive. Personalitatea și epoca dictatorului Miguel Primo de Rivera au atras atenția gazetarilor români. Avem în vedere, în această comunicare, reflectarea istoriei complicate a Spaniei din anii dictaturii instaurate de acesta (1923-1930) în coloanele unuia dintre cotidienele cele mai citite în epocă, „Adevărul”, având o orientare de stânga, democratică și republicană. Pentru perioada de referință, 1923-1930, am identificat mai mult de 100 de texte (știri, corespondențe, scurte note, comentarii etc.). Acestea sunt inegal distribuite în intervalul amintit, tendința fiind, totuși, de creștere numerică (cele mai multe materiale sunt publicate la începutul anului 1930, fiind prilejuate de sfârșitul regimului lui Primo de Rivera și moartea acestuia). Vom proceda, în acest cadru, la o selecție a diverselor materiale din publicația amintită, de natură să evidențieze preocuparea de a informa publicul românesc în legătură cu realitățile spaniole. În pofida numărului limitat de materiale jurnalistice, informațiile și comentariile subsecvente sunt surprinzător de variate, acoperind un larg spectru tematic (aspecte biografice, elemente de politică internă și externă, aspecte economice, sociale, militare, culturale, etnografice, discuții privind natura regimului politic etc.).

SĂMBĂTĂ, 5 iunie 2021

Secțiunea 10

***Construcții politice, relații diplomatice și simboluri
în a doua jumătate a secolului XIX***

(14:15-16:45, pe ZOOM)

Join Zoom Meeting
<https://us02web.zoom.us/j/89928858835?pwd=UCs3L2lzZmd3VEVlLbSthZEEdVTXE2QT09>
Meeting ID: 899 2885 8835
Passcode: 383482

Moderator: Mihai-Ștefan Ceaușu

Dr. Simion-Alexandru GAVRIȘ

(CS III, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași)

***În căutarea stabilității:
deputați și grupări politice în legislatura 1871-1875***

Numirea guvernului conservator condus de Lascăr Catargiu (11/23 martie 1871) a fost urmată imediat de dizolvarea Adunării Deputaților și organizarea de noi alegeri. Din acest scrutin a rezultat prima Cameră de după 1858 care a reușit să încheie un ciclu electoral (nefiind dizolvată înainte de expirarea mandatului său). Noua Adunare a colaborat cu guvernul Catargiu, participând la rezolvarea litigiului dintre statul român și concesionarii căilor ferate („afacerea Strousberg”), votând înființarea Creditului Funciar, precum și o serie impresionantă de legi financiare, militare, administrative etc. Prezentarea mea propune o reconstituire generală a profilului „Camerei din 1871”, incluzând: distribuția deputaților (atât a celor desemnați prin alegerile generale din primăvara lui 1871, cât și a celor care au ajuns în Adunare în urma unor alegeri parțiale) pe județe și colegii; apartenența lor politică; experiența lor parlamentară și birocratică (în măsura în care ele pot fi reconstituite); alte funcții în care au fost numiți ori aleși membri ai Camerei în timpul guvernării Lascăr Catargiu. Asemenea informații facilitează înțelegerea unor aspecte mai puțin cunoscute ale dinamicii vieții politice din anii 1871-1875, care au influențat, totuși, decisiv, relația dintre executiv și Parlament, procesul de legiferare și, în cele din urmă, continuitatea guvernării. Printre acestea, trebuie subliniate raportarea – uneori foarte inconstantă – a deputaților la ocupanții băncii ministeriale, detașarea anumitor lideri, formali sau informali, în cadrul Adunării ori influența apartenenței locale și regionale a aleșilor asupra luărilor lor de poziție.

Drd. Adriana DĂSCĂLESCU

(Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași)

*Consuli britanici acreditați la București
de la Unire la Independență*

Secolul al XIX-lea a reprezentat atât pentru societatea românească, cât și pentru bătrânul continent, o perioadă de tranziție, cu schimbări în toate domeniile de activitate și mai ales un secol în care provinciile românești au încercat și au reușit în cele din urmă să se înscrie în procesul european de modernizare. În istoriografia românească studiile privitoare la emanciparea economică, politică și socială a spațiului de la nordul Dunării sunt numeroase, însă studiarea poziției României în politica externă a Marii Britanii și identificarea consulilor britanici acreditați la București pe parcursul domniei lui Carol I reprezintă un subiect încă insuficient analizat, care poate însă oferi repere importante pentru înțelegerea vieții politice și sociale în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Rapoartele garanților și consulilor britanici de la București reprezintă o prețioasă sursă de informații ce poate completa imaginea de ansamblu asupra societății românești, a modului în care era ea percepută de străini. Prin intermediul lor reușim să surprindem aspecte ale vieții politice și sociale românești, contactele cu diferite personalități ale vremii, potențialul economic și rolul României în calitate de factor de echilibru și stabilitate în Balcani.

Cercetarea documentelor intrate recent în circuitul științific, a studiilor publicate și a rapoartelor diplomatice am putut identifica numeroase aspecte menite a clarifica poziția oarecum rezervată a diplomației britanice față de veleitățile de independență ale românilor, dificultățile de adaptare a societății românești la noul regim monarhic constituțional și mecanismul parlamentar, așa cum erau ele surprinse de consuli englezi acreditați la București. Cel care avea să cunoască destul de bine realitățile societății românești avea să fie consulul englez la București, John Green, care a îndeplinit această funcție o lungă perioadă de timp, aproape două decenii (între 1859 și 1874). Acestuia, avea să-i succedă la Consulatul de la București: H. C. Vivian (1874-1876), Charles E. Mansfield (1876-1878) și William Arthur White (1878-1886).

Dr. Remus TANASĂ

(ACS, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași)

Armenii otomani, de la millet-i sadıka la ideea de națiune

Este bine știut că după 1830, când Grecia a obținut independența, milletul armean devine cel mai numeros millet non-musulman din Imperiul Otoman, fiind recunoscut în prima parte a secolului al XIX-lea și ca *millet-i sadıka*, adică „milletul cel loial”, aceasta pentru că liderii comunității nu au avut scopul de a se rupe de guvernarea otomană atât timp cât aceasta a fost capabilă să asigure viața și proprietatea supușilor săi. Însă, perceperea armenilor otomani avea să se schimbe în ultimul sfert al secolului al XIX-lea, coabitarea dintre aceștia și musulmani stricându-se pe fondul unor evenimente internaționale și a perspectivei ce se deschidea noilor generații de armeni școlite în Europa: ideea națională și cea a auto-determinării.

Tratatul rezultat în urma Congresului de la Berlin din 1878 a avut efecte imediate în ceea ce i-a privit pe armenii otomani. Articolul 61 al tratatului a pus „chestiunea armeană” pe harta diplomatică, Poarta fiind somată să adopte măsuri și reforme pentru a-i proteja pe armenii din Anatolia Orientală de kurzi și de cerchezi. Pe de o parte, Abdul Hamid al II-lea a interpretat articolul ca o știrbire a prerogativelor sale de sultan și de calif, o încălcare a drepturilor sale de suveran, căci, spre deosebire de Balcani, în Anatolia, Înalta Poartă nu avea de gând să accepte vreo mediere care să depășească dimensiunea pur declarativă; pe de altă parte, conținutul articolului i-a neliniștit și pe kurzi, liderii acestora în frunte cu șeicul Ubeydullah începând să se teamă că o asemenea prevedere ar fi putut constitui imboldul pentru un viitor stat armean de sine stătător, ce ar fi inclus teritorii pe care kurzii le vedeau ca făcând parte din ceea ce ei considerau a fi Kurdistan. După cum admit cei mai mulți dintre istorici, articolul 61 al Tratatului de la Berlin a pus pe agenda internațională „chestiunea armeană” și a atras atenția asupra năzuințelor armenilor otomani care erau îndrituiți să aspire la o Armenie independentă sau cel puțin autonomă în cadrul Turciei. Ideea de națiune la armeni s-a lovit de neîncrederea otomanilor și de dorințele kurzilor obișnuiți cu o largă autonomie și cu un anumit ascendent asupra conlocuitorilor din estul Anatoliei.

Dr. Suzana BODALE

(Inspector superior, Arhivele Naționale Iași)

***Stema regală română. Câteva contribuții referitoare
la originile sale și evoluția sa heraldică***

Proclamarea Regatului României pe 14/26 martie 1881, urmată de recunoașterea internațională, au fost necesare, dar nu și suficiente pentru a consacra în mentalul colectiv noua realitate. De aceea, oamenii politici români au lucrat pentru a-i da consistență, înzestrându-l cu atributele specifice (domeniul regal, stema regală, serbările regale etc.), astfel încât România să poată beneficia de greutatea statutului și a simbolisticii pe care le oferă o monarhie.

Preocuparea pentru conturarea unor simboluri regale concrete s-a manifestat în același timp cu cea pentru proclamarea și obținerea recunoașterii internaționale, deoarece s-a dorit foarte mult pentru Carol I o ceremonie de încoronare care să se lege cu tradițiile medievale românești. Astfel, după cum se cunoaște, trimisul României la Viena, Ion Bălăceanu, a făcut multe demersuri pentru identificarea coroanei lui Ștefan cel Mare, care ar fi întărit, prin simbolistica sa, ceremonia de încoronare. Dar, atât aceasta, cât și serbările încoronării de la 10/22 mai 1881, au fost un melanj între vechi și nou, necesar pentru a nivela problemele de confesiune care existau, pe cele legate de noua față a monarhiilor constituționale, dar și pe cele generate de timpul scurt în care au trebuit să fie organizate.

Prin urmare, rămânea deschisă problema consacării și a altor elemente legate de simbolistica regală, între care se enumeră stabilirea unei noi steme a României. Deși a devenit o realitate vizibilă pe toate actele oficiale, observăm că nu există studii consacrate analizării surselor de inspirație pentru stabilirea elementelor sale heraldice, precum nici pentru urmărirea evoluției ei în timp. Astfel, originile ei sunt românești, mai exact, moldovenești, remarcându-se păstrarea elementelor principale de la stema consacrată de Mihail Sturdza. În consecință, studiul de față, bazându-se pe analiza comparativă a numeroase documente păstrate la Arhivele Naționale din vechea capitală a Moldovei, încearcă să creioneze câteva date despre contextul care a consacrat-o ca stemă oficială a Moldovei, despre o nouă interpretare heraldică a acesteia, despre elementele de continuitate preluate în stema din timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza și, ulterior, a regilor României.

Dr. Liviu BRĂTESCU

(CS II, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași)

***Problema votului universal
în societatea românească la sfârșitul secolului al XIX-lea –
între clasa politică și societatea civilă***

După recunoașterea independenței și proclamarea Regatului la 1881, România intra într-un proces accelerat de modernizare. Transformările economice și instituționale spuneau destul de mult despre determinarea și ceea ce am numi astăzi voința politică a echipei ministeriale conduse de I. C. Brătianu. Acceptând acest instanțianu îmbietor, încercăm să vedem dacă la nivelul elitei politice românești, aflate la putere sau în opoziție, putea fi sesizat un interes oarecare și pentru dreptul la vot. Cunoscând faptul că ritmul modernizării societății românești preocupă liderii politici aproape fără deosebire de familia politică din care fac parte, am considerat oportun în textul de față să înțelegem modul în care aceiași actori se raportează la o participare mai largă sau dimpotrivă, la viața politică a celor în numele cărora guvernau. Există vreo deosebire de abordare ori de filosofie politică asupra acestei probleme între marii competitori politici, își asumau măcar unii dintre ei, nu doar în campaniile electorale, faptul că o societate modernă presupunea și o implicare mai largă a cetățenilor României?

Ne-am obișnuit să căutăm răspunsuri doar în dinamica dezbaterii diverselor subiecte, precumpănitor în întruniri politice sau dezbateri parlamentare interminabile. Dincolo de aparențe cu iz de certitudine, funcționează însă mecanisme instituționale și de partid, dar mai ales opinii și orgolii personale care ne pot limpezi mai convingător cum a ajuns o *idee*, trecută prin filtrul parlamentar, o *lege* vitală pentru națiunea română. Cum ajung ele să devină cap de afiș, cine sunt promotorii lor, există sau nu grupuri de presiune și cum anume acționează ele asupra decidenților politici sunt tot atâtea întrebări la care am căutat răspunsuri. Și pentru că atenția nu trebuie să fie concentrată niciodată doar asupra mediului politic, am fost interesați să vedem cum și când acționează opinia publică pe marginea acestui subiect și, în egală măsură, cine sunt cei care devin purtători de cuvânt, lideri de opinie pe marginea problemei dreptului la vot.

SĂMBĂTĂ, 5 iunie 2021

**Secțiunea 11
DEZBATERE**

***România interbelică: între erodarea democrației și
ascensiunea extremismului***

(15:00-17:00, pe ZOOM – pagina de Facebook a Institutului)

Join Zoom Meeting
<https://us02web.zoom.us/j/82219402916?pwd=bdV5UEhDbC83NGU3ZWlnbWRBN1BCUT09>
Meeting ID: 822 1940 2916
Passcode: 697819

Moderator: Dorin DOBRINCU

Prof. univ. dr. Maria BUCUR (Indiana University, Bloomington)

Conf. univ. dr. Ovidiu BURUIANĂ (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași)

Senior lecturer dr. Roland CLARK (University of Liverpool)

Prof. univ. dr. Sorin RADU (Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu)

Prof. univ. dr. Oliver Jens SCHMITT (Universität Wien)

Dr. Svetlana SUVEICĂ (cercetător-afiliat al Institutului-Leibniz de Studii Est și Sud-Est-europene din Regensburg, co-editor al revistei „Journal of Romanian Studies”)

Perioada interbelică stârnește interesul publicului din motive variate, fie că este vorba de nostalgia după România Mare, de mereu invocata creștere economică de la sfârșitul anilor 1930, de realizările culturale sau de construcțiile ridicate în unele orașe. Însă istoria României dintre cele două războaie mondiale înseamnă cu siguranță mai mult de atât. Iar istoricii au încercat, în special în postcomunism, să abordeze subiecte de istorie interbelică menite a ajuta la înțelegerea contextului politic și social, a partidelor și subiecților politici, a curentelor de idei aflate în competiție.

La sfârșitul Primului Război Mondial, România nu doar și-a dublat populația și teritoriul, dar a făcut pasul de la un sistem politic liberal la unul declarat democratic, introducând reforme – electorală sau agrară – reclamate de societate și promise de politicieni în timpul conflagrației mondiale sau înaintea acesteia. Sufragiul universal a permis intrarea maselor în viața politică, în mod explicit a unei majorități rurale. Unii dintre noii actori politici voiau să găsească mijloacele politice și legislative pentru a-i face pe țărani subiecți politici, pentru a-i face cetățeni. În același timp, mai mult de jumătate din populația țării continua să fie exclusă de la jocul politic, mai ales femeile – unele

schimbări parțiale în favoarea lor vor fi introduse abia în anii 1930 –, dar și grupuri specifice, precum magistrații și militarii. O realitate a fost și legislația discriminatorie contra unor minorități religioase și etnice.

Disputele intelectuale și politice în privința modelelor de dezvoltare au marcat România interbelică. Controversele antebelice între europeniști și tradiționaliști au continuat în anii 1920-1930, chiar dacă formele de exprimare au cunoscut schimbări. Susținătorilor democrației liberale li se opuneau cei care erau adepții unor modele politice autoritare și chiar totalitare.

Sistemul bipartit dinainte de război, cu două partide alternând la guvernare, Partidul Național Liberal și Partidul Conservator, a încetat după 1918. Conservatorii chiar au dispărut de pe scena politică. În schimb au apărut multe partide noi, cu ideologii diferite, inclusiv cele cu bază regională sau etnică. Formațiunile politice principale – Partidul Național Liberal, Partidul Poporului, Partidul Național Român, Partidul Țărănesc, ultimele două reunite în Partidul Național Țărănesc – susțineau democrația liberală, sistemul parlamentar, chiar dacă existau diferențe mari între ele. Partidele extremiste s-au bucurat de o prezență tot mai vizibilă încă de la începutul perioadei, atât cele de extremă stânga, precum Partidul Comunist din România, cât și cele de extremă dreapta. Acestea se pronunțau explicit împotriva democrației liberale, fie de pe poziții de clasă, în primul caz, fie de pe poziții xenofobe, în cel de-al doilea. În vreme ce comuniștii au fost marginali pe scena politicii, fiind chiar scoși în afara legii în 1924, extremiștii de dreapta – mai ales Liga Apărării Național-Creștine, Partidul Național Agrar, care au fuzionat apoi în Partidul Național Creștin, și în mod special Legiunea Arhanghelul Mihail – au jucat un rol tot mai important.

Jocul politic nu implica doar partide, ci și instituții ale statului, inclusiv structuri de forță, presă, organizații religioase etc. Influența acestora asupra celor care dețineau puterea, susținerea pe care le-o acordau, chiar participarea la exercitarea autorității nu pot fi ocolite pentru a înțelege intervalul 1918-1940.

Discursul politic extremist – antiliberal, antidemocratic, xenofob, antisemit etc. – a devenit tot mai prezent în spațiul public. Mai mult, violențele fizice cu substrat politic au crescut în intensitate și în timpul campaniilor electorale, și în afara acestora, ajungându-se inclusiv la asasinarea unor adversari politici de prim rang de către legionari. După instituirea dictaturii regale, statul a folosit monopolul violenței pentru a-i anihila fizic pe unii dintre opozanți, în particular pe legionari, inclusiv în forma execuțiilor fără judecată.

România a rămas în cea mai mare parte a perioadei interbelice o democrație constituțională. Competiția politică și alternanța la putere bazată pe alegeri au încetat în 1938. Până atunci, perioadele de stabilitate politică relativă (1922-1926, 1928-1931 și 1933-1937) au alternat – ori au fost precedate, respectiv urmate – cu/de cele de instabilitate (1918-1922, 1926-1928, 1931-1933, 1938-1940).

În a doua parte a anilor 1920 și mai ales în anii 1930, schimbările produse pe plan european – ascensiunea extremei drepte, în special preluarea puterii de către fasciști în Italia și de către naziști în Germania, dar și ceea ce avea loc în statele mai mici, îndeosebi în cele din proximitate, cu deriva spre dictatură – au influențat și politica din România. Era vorba, până la urmă, de o țară permeabilă la influențele externe și dependentă de ceea ce se întâmpla în afară.

Democrația românească interbelică a cunoscut crize de-a lungul anilor 1920, însă criza s-a accentuat începând din 1930, odată cu revenirea lui Carol al II-lea și instalarea sa ca rege, ceea ce în fapt avea componentele unei lovituri de stat. Ultima confruntare deschisă între democrație și extremism a fost la alegerile parlamentare din decembrie 1937.

Schimbarea internă de regim, în 1938, pusă în scenă de rege, a fost posibilă ca urmare a slăbirii instituțiilor democrației liberale, iar în plan imediat pentru că principalele partide, prin liderii lor, nu doar că nu s-au împotrivit acestei acțiuni, ci au considerat că era o soluție adecvată, chiar dacă temporară, pentru a preveni o altă lovitură de stat, una a fasciștilor din Partidul Național Creștin, poate în alianță cu cei din Mișcarea Legionară. Însă cel care s-a dovedit mai abil în jocul complicat de pe tabla de șah a politicii românești a fost regele Carol al II-lea. Pozând în salvator al țării, regele a instituit de fapt, în urma unui șir de măsuri luate în februarie-martie 1938, propria dictatură. Un partid unic – Frontul Renașterii Naționale – a fost constituit în același an pentru a-i oferi un suport suplimentar regelui. În 1940 avea să-i ia locul, pentru foarte scurt timp, Partidul Națiunii, care se autodefinea drept partid „totalitarist”. Extremismul devenea politică de stat, amplificându-se în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

Unii autori au văzut perioada interbelică, din punct de vedere politic, ca o confruntare între democrație, pe de o parte, extremism și autoritarism, pe de alta. Dezbateră la care participă istorici din mai multe centre academice încearcă să chestioneze intervalul 1918-1940 și să ofere răspunsuri privind limitele democrației în societatea interbelică românească, erodarea acesteia și ascensiunea extremismului.

DUMINICĂ, 6 iunie 2021

Secțiunea 12

***Realități și reprezentări istorico-literare
în drumul spre modernitate***

(9:00-11:00, pe ZOOM – pagina de Facebook a Institutului)

Join Zoom Meeting
<https://us02web.zoom.us/j/82603928644?pwd=OUxrR0h6WW9vU3RmVHhjNDJSWEZOdz09>
Meeting ID: 826 0392 8644
Passcode: 663265

Moderator: Silviu Văcaru

Dr. Oana Andreia SÂMBRIAN

(CS III, Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor”, Craiova)

De la istorie la model cultural: imaginea văduvei regină Elisabeta de Luxembourg de la cronică la teatrul secolului al XVII-lea

Lucrarea noastră se axează pe imaginea văduvei regină, având în vedere cele mai recente abordări istoriografice. Ca studiu de caz am ales figura reginei Elisabeta de Luxembourg, văduva regelui Ungariei, Albert de Austria, mort în bătălie în anul 1439. Prinsă în mijlocul luptelor pentru tronul Ungariei și Boemiei și nedorind să se căsătorească cu Wladislaw, fratele regelui Poloniei (candidat sprijinit de Iancu de Hunedoara), Elisabeta fură coroana regală și fugi cu fiul său, Ladislau cel Postum, în Austria. Acest eveniment istoric, consemnat în diverse cronici (de la *Historia panonica: Hungaricum rerum decades IV et dimidia* (aprox. 1495) a lui Antonio Bonfini la *Historia imperial y cesárea* (1547) a lui Pedro de Mexía) a avut un ecou nu numai istoric, ci și literar, fiind consemnat de dramaturgul spaniol, Lope de Vega, într-o piesă ce îi are ca protagoniști pe Iancu de Hunedoara și Matei Corvin, *Regele fără regat* (piesă publicată în 1620 în *Partea XX* a operelor lui Lope). Piesa a fost redactată într-o perioadă în care Lope aspira să devină cronicar oficial al Curții de la Madrid, motiv pentru care piesa este mai mult o cronică versificată decât o tipică piesă de teatru. Lucrarea noastră își dorește, pe de o parte, să identifice sursele istorice ale piesei dramaturgului spaniol, luând în calcul părerile divergente, comparând felul în care anumite evenimente istorice sunt oglindite în piesă și în cronici, și pe de alta, să contribuie la definirea imaginii reginei văduve, o categorie aparte, având în vedere asocierea acesteia la putere.

Dr. Marius CHELCU

(CS II, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași)

***Negustori și meșteri într-o lume în schimbare
(prima jumătate a secolului al XIX-lea)***

Este o prezentare în care vom surprinde câteva dintre neliniștile, dificultățile și nemulțumirile unor categorii de locuitori ai orașelor din Moldova, referindu-ne cu precădere la orașul Iași. Organizarea în bresle, supremația economiei europene și primele tendințe de formare a unei piețe libere, concurența și protecționismul, sunt doar câteva din provocările pe care le resimt negustorii și meșterii într-o lume în schimbare, ca aceea a primei jumătăți a secolului al XIX-lea. Sunt transformări care influențează atitudini individuale și mai ales de grup, prin invocarea unor privilegii și a unor tradiții mai vechi, punerea sub protecția reprezentanților puterii locale sau a unor consulate străine și este invocată, la început confuz, apoi tot mai lămurit, valoarea liberului schimb. Acea tulburare a ordinii vechi și neașezarea aceleia noi a lăsat urme în dosarele aflate în câteva fonduri din Arhivele de la Iași, surse pe baza cărora ne-am fundamentat cercetarea.

Drd. Andrei-Octavian VITCU

(Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași)

Opera filantropică a marelui logofăt și cavalier Anastasie Bașotă (1797-1869)

Anastasie Bașotă (1797-1869), fiul fostului consilier colegial și mareșal al nobilimii din Basarabia, Ioan Bașotă (1762-1846), a preferat slujbelor oficiale și strălucirii saloanelor de la oraș, traiul modest de la țară și efortul întru sporirea averii lăsate de înaintași. Trăind multă vreme la Pomârla, moșia părintească pe care o administra de la vârsta de 17 ani, și-a impus ca norme de conduită cinstea și punctualitatea, exemplare în afaceri, lăsând însă suficient loc unor metehne, de care nu s-a putut debarasa, precum avariția și spiritul despotic, îmbinate, paradoxal, cu numeroase acte de binefacere, dezinteresate, săvârșite sub semnul pioșeniei creștinești.

Deplasarea generozității boierești de la biserici și fântâni la școli, orfelinate și spitale constituie în epocă o dovadă grăitoare despre mutațiile petrecute în mentalitatea multor proprietari de moșii în Moldova. Fapt ce se poate constata chiar la nivelul aceleiași familii: Ioniță Bașotă, ctitorește biserica „Tuturor Sfinților” din Pomârla, iar fiul său, Anastasie, urmându-i exemplul, a ctitorit școli, orfelinate și binecunoscutul „Institut” de la Pomârla.

Ca autentic filantrop, Anastasie Bașotă a manifestat grijă atât față de slujitorii ajunși la bătrânețe oferindu-le case în sat și pensii de la 25 până la 100 de lei pe lună, dar și altor persoane care îi solicitau ajutorul. Astfel, el întreținea peste optzeci de „pensionari agricoli”, de văduve și de neputincioși care munciseră pentru el sau pentru tatăl său așa cum reiese din condicile sale de cheltuieli.

Utilizând materialele informative aflate în bogatele depozite de arhivă, în colecțiile de documente publicate sau în presa vremii, precum și cele cuprinse în lucrările generale ori speciale necesare elaborării tezei de doctorat consacrată lui Anastasie Bașotă în multitudinea ipostazelor sale de *boier, dregător și filantrop*, putem redescoperi rolul pe care acesta l-a avut în dezvoltarea societății moldovenești.

Ana-Carmen REBEDEA

(Medic rezident în Medicina Fizică și de Reabilitare, Spitalul Clinic de Urgență „Bagdasar-Arseni”)

Tuberculoza ca dizabilitate în secolele al XIX-lea și al XX-lea

Acest studiu își propune să exploreze poziția bolnavului de tuberculoză ca individ aflat într-o situație limită. Cum interacționează el cu societatea, în particular cu instituțiile medicale, ipotezări esențiale în conturarea unei istorii a afecțiunii. La intersecția dintre istoria medicinei și studiile despre dizabilitate se află un spațiu în care bolnavul nu este analizat exclusiv din perspectivă bio-medicală. „Modelul social” înțelege dizabilitatea ca fiind consecința unor bariere fizice și a unor prejudecăți impuse de societatea alcătuită din indivizi lipsiți de infirmitate, nu de patologia individuală a bolnavului. Sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea au fost marcate de proiecte ambițioase privind tratarea și prevenția tuberculozei, dintre care se pot aminti înființarea spitalului Filaret și a Societății pentru Profilaxia și Asistența Tuberculoșilor Săraci, demonstrând un interes acut pentru această patologie. În afara demersurilor medicale, discursul igienist și discursul eugenic (vizând mai ales așa-zisa componentă ereditară a bolii) se întâlnesc pentru a contura felul în care tuberculosul își ocupă poziția în societate, amândouă atribuind bolii inclusiv o dimensiune morală. Principalul obiectiv al studiului de față este să pună în evidență consecințele acestor tipuri de discurs cu ajutorul a mai multor categorii de surse (legislație sanitară, manuale medicale și școlare, presă, texte literare). Așadar, considerând tuberculoza nu doar o entitate patologică izolată, ci un tip de dizabilitate, trebuie să ne întrebăm cum navighează bolnavii atinși de acest stigmat într-o societate care li se arată ostilă.

DUMINICĂ, 6 iunie 2021

Secțiunea 13

***Momente de ruptură și reorientări
în relațiile diplomatice ale României (anii 1940-1960)***
(11:30-13:30, pe ZOOM – pagina de Facebook a Institutului)

Join Zoom Meeting
<https://us02web.zoom.us/j/81515513541?pwd=MXpuNOVYd1ZOUc9tN0R3c2xBZXNSQT09>

Meeting ID: 815 1551 3541
Passcode: 294001

Moderator: Bogdan Schipor

Drd. Andreea DAHLQUIST

(Universitatea „Valahia” din Târgoviște)

***Reprezentarea intereselor românești de către Suedia
în timpul celui de-al Doilea Război Mondial***

Odată cu preluarea puterii de către Ion Antonescu și apropierea de Germania, relațiile dintre România și Marea Britanie s-au deteriorat considerabil. Din acel moment, Marea Britanie a avut de pierdut, mai ales în plan economic. Acestor impedimente li s-au alăturat acțiunile întreprinse de Mișcarea Legionară, în urma cărora au fost arestați și maltratați mai mulți cetățeni britanici, în perioada septembrie-octombrie 1940, ceea ce a dus la decizia Londrei de a rupe relațiile diplomatice cu România. În acest context, Suedia a acceptat să reprezinte interesele românești în întregul „Imperiul Britanic”.

A urmat ca la finalul anului 1941, Suedia să preia și interesele României în Statele Unite ale Americii și în posesiunile acesteia, după ce România a decis să rupă relațiile diplomatice și să declare război Statelor Unite. La scurt timp au fost întrerupte și relațiile diplomatice între România și Canada, interesele românilor fiind reprezentate de Legația Suediei din Ottawa. Ulterior, guvernul de la Stockholm și-a luat angajamentul de a reprezenta interesele României pe continentul sud american în Brazilia, în 1942 și în Argentina, în 1944.

După ce Roma a fost eliberată de trupele Alianților, interesele românilor au fost protejate atât de Legația Suediei la Roma, cât și de consulatele suedeze din Napoli, Bari și Palermo, iar după desprinderea României de Puterile Axei, suedezii au acceptat să preia atribuțiile Legației românești din Tokyo.

Dr. Alexandru D. AIOANEI

(ACS, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași)

***Compania „Astra Română” și interesele britanice
în industria petrolieră românească între 1944 și 1948***

Marea Britanie a avut o prezență solidă în industria petrolieră românească interbelică. În timpul războiului Germania a preluat controlul companiilor petroliere. Imediat după 23 august, principalul obiectiv al britanicilor a fost recâștigarea vechilor poziții în industria petrolieră. O serie de evenimente petrecute în timpul conflagrației au pus probleme serioase intențiilor britanice ulterioare. Sovieticii au confiscat instalații și bunuri ale unor companii englezești, acuzând că acestea au fost sub control german și că au contribuit la mașina de război germană. În acest context, compania „Astra Română” a avut un statut special, în primul rând datorită faptului că a fost cea mai mare companie petrolieră, dar și pentru că în anul 1941 a intrat sub control german direct, după ce Berlinul a preluat firma mamă din Olanda. Relațiile dintre britanici și sovietici în cadrul Comisiei Aliate de Control au fost marcate de această problemă. Ambele părți își revendicau dreptul asupra companiei, Marea Britanie în virtutea acționariatului, iar sovieticii în baza înțelegerilor care le ofereau dreptul de confiscare a bunurilor germane. Cercetarea de față încearcă să analizeze modul în care situația acestei companii a afectat pozițiile britanice în industria petrolieră din România și să identifice mijloacele prin care Londra a încercat să-și apere interesele în această zonă.

Dr. Dorin DOBRINCU

(CS III, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași)

Ajutorul umanitar danez în România, 1947-1948

Pentru a atenua consecințele foametei care a lovit estul României în anii 1946-1947, au fost inițiate diverse campanii de ajutorare din interior – fie din partea statului, fie a unor structuri private – și din afară, unele încă din iarna 1946/1947, altele din vara anului 1947. În această din urmă categorie s-a înscris ajutorul umanitar danez. Propus în iunie 1947 de Crucea Roșie Daneză și de *Red Barnet*, ramura daneză a Societății „Salvați Copiii”, ajutorul a devenit efectiv din septembrie același an. Eforturile de ajutorare ale danezilor s-au concentrat în zona Dunării de Jos – mai ales în județele Brăila, Buzău și Râmnicu Sărat, în mai mică măsură în Tulcea și în orașul Galați –, înlocuind ajutorul suedez derulat sub egida *Rädda Barnen*, ramura suedeză a societății „Salvați Copiii”.

Mai mulți delegați danezi au ajuns în România, însoțind transporturile cu alimente din Danemarca. Ei au rămas în țară pentru diferite perioade, supraveghind funcționarea a aproape 100 de cantine în zona amintită, unde mii de copii au primit câte o masă zilnică, timp de aproximativ șase luni. De asemenea, din noiembrie 1947, danezii au oferit alimente pentru mai multe sanatorii TBC, precum și pentru unele cantine studențești din centrele universitare aflate în sudul și vestul țării.

România se afla în plin proces de comunizare, de adoptare a sistemului de tip sovietic. Cetățenii străini erau urmăriți în permanență de structurile informative ale Bucureștiului. Poliția de Siguranță i-a supravegheat atât pe delegații danezi, cât și pe colaboratorii lor români, suspectându-i că făceau spionaj pentru anglo-americiani. Ca urmare a șicanelor din teren și, în cele din urmă, a deciziei autorităților comuniste de a elimina prezența organizațiilor de caritate occidentale, Crucea Roșie Daneză și Societatea „Salvați Copiii” și-au încetat activitatea în România, în aprilie 1948.

Dr. Paul NISTOR

(CS II, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași)

*Relațiile culturale și științifice româno-americane
în 1960*

Dezghețul politic între Est și Vest a adus multe forme de cooperare după moartea lui Stalin, în 1953. Colaborările între lumea capitalistă și cea comunistă au fost în special culturale, științifice și economice, lăsând liberă competiția ideologică dintre cele două blocuri. Estul avea nevoie de acces la tehnologiile occidentale și la economia lumii libere, iar Vestul dorea penetrarea cultural-ideologică a spațiului comunist, pentru a purta o propagandă mascată în favoarea modului de viață occidental.

Pe acest fundal, România comunistă și SUA au început să încheie planuri culturale de scurtă durată, în care stabileau colaborări îndrăznețe în domeniile învățământului, culturii, științei, cinematografiei și televiziunii etc. Nu doar Ministerul de Externe al României și Departamentul de Stat al SUA, ci și legațiile de la Washington și București au început să-și dezvolte accelerat activități culturale care existau la o scară redusă până la acordul cultural din 1960.

